

הַגָּדָה שֶׁל פֶּסַח

במנהג אשכנזים וספרדים
עם הרגום צרפתי והערות וביאורים

LA HAGGADAH DE PAQUE

LITURGIE

POUR LA CÉRÉMONIE FAMILIALE
DES SOIRÉES DU SÉDER

D'APRÈS LES RITES ACHKENAZI ET SEFARDI
AVEC TRADUCTION FRANÇAISE ET ANNOTATIONS

PAR

JOSEPH BLOCH

RABBIN A HAGUENAU (Ha-Rhin)

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ז

ORNÉE D'ILLUSTRATIONS TIRÉES D'UNE HAGGADAH
MANUSCRITE D'AMSTERDAM DE L'AN 1738
ET DE GRAVURES DE B. PICART (1725)

2e ÉDITION CORRIGÉE ET AUGMENTÉE
PRÉCÉDÉE D'UNE INTRODUCTION DE

M. EMILE SCHWARZ

RABBIN A OBERNAI

ÉDITÉ PAR L'AUTEUR
EN VENTE DANS TOUTES LES LIBRAIRIES

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ז

Copyright by Jos. Bloch, Haguenau
Imprimerie Spéciale des Cartonnages de Bouxwiller

DÉDICACE

**«A ma chère femme,
née Berthe Debré,**

**A nos chers enfants
Elie, Angèle et Andrée»**

Voilà la dédicace dont nous avons fait précéder la première édition de notre Haggadah, en 1928.

C'était un temps plus qu'heureux, si nous le comparons rétrospectivement à ce que nous avons vu et vécu pendant les «années terribles».

Notre fils Elie (né en 1909 à Dambach-la-Ville) fut nommé rabbin de la jeunesse à Metz, en 1934.

De son mariage, en 1936, avec Mademoiselle Georgette Samuel, fille de Me Samuel, de Metz, naquit, un an après, la charmante petite Myriam.

Lorsqu'éclata la grande tourmente (septembre 1939), Elie fut évacué avec ses coreligionnaires mosellans. Il assumait alors les fonctions d'aumônier de ces réfugiés, avec siège à Poitiers.

Là son activité pleine de courage, de bonté et de dévouement lui valut l'admiration de ses fidèles, mais aussi la suspicion de nos ennemis.

En février 1943, sa femme fut arrêtée sur dénonciation d'un Lorrain. Venu pour tenter de la faire libérer, Elie fut arrêté à son tour, avec son enfant, âgée alors de 5 ans.

Internés successivement au camp de la Route, de Linoges, à Poitiers, et au camp de Drancy, ils furent déportés tous les trois en décembre 1943, «vers une destination inconnue».

Nous les avons perdus pour toujours...

La Médaille de la Résistance Française à titre posthume lui a été décernée (J. O. du 29. 1. 1948).

*Tous les ans, à la table du Séder, je le vois et l'entends,
petit enfant, poser la question «Mah nichtanoh» et chanter
avec entrain «la Chanson des Nombres» et celle du «Cabri».*

*Je le vois et l'entends, garçon éveillé, expliquer le passage
des «quatre enfants» et les symboles de la Fête.*

*Je le vois et l'entends, jeune étudiant, chanter le Hallèl et
s'écrier, répéter et répéter encore avec enthousiasme:*

«lechânâh habââh biyrouchâlâïme».

Sa Jérusalem n'est plus celle de ce monde...

*Editer encore une fois cette Haggadah qu'il a tant aimée,
m'est un besoin du cœur.*

Je la dédicace cette fois-ci

à la mémoire

*d'Elie, Georgette et Myriam,
nos enfants,*

*de Julien, Flora et Francis,
enfants et petit-enfant de ma sœur Valérie,*

*de Jacques, Alice et Marcelle,
enfants et petite-fille de ma sœur Reine,*

et à tous les martyrs d'Israël.

זצוקל

בְּדִיקַת חֲמֵץ.

אור לילי וכשחל י"ד בשבת אור לירג, בודקין את החמץ לאור הנר סיד אחר חפלת ערבית.
וקודם הבריקה י' ב' ר' ד':

Le 13 Nissan, à la nuit, on recherche le 'HÂMETS dans toutes les parties de la maison où il peut s'en trouver.

*Si le 14 Nissan tombe un Sabbat, cette opération, appelée BEDIQUATH-
'HÂMETS (בְּדִיקַת חֲמֵץ), se fait dès le 12.*

Avant la BEDIQUATH (בְּדִיקַת חֲמֵץ), on dit la bénédiction suivante:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל בַּעוֹר חֲמֵץ:

סיד אחר הבריקה יבטל כל חמץ שברשותו שטא נעלם מסנו, ויאמר:

Après la recherche, on dit la formule suivante (בְּכִיל חֲמֵץ):

כָּל-חֲמִירָא וְחֲמִיעָא דְאַכָּא בְּרִשׁוּתֵי דְלָא חֲמַתְהָ
וְדְלָא בַּעַרְתְּהָ לְבַטִּיל וְלַחֲוֵי כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

החמץ שצטא נהניס לשמרו עד שנת הבעור ולשרפו בע"פ בהחלת שעה ששית, ועכשו
נהנו לשרפו בסוף הסישית, ומבטלין פעם שנית ואומרין כל חמירא וכו' והבטול ודא
שצ"ל דוקא קודם ששית לפי שאחר זמן אסורו אי ברשותו לבטלו:

*Le 'HÂMETS qu'on a recueilli doit être soigneusement mis de côté pour être
brûlé dans la matinée du lendemain (בְּקֵרֵב פֶּהָ): après l'avoir brûlé, on dit la
formule suivante:*

כָּל-חֲמִירָא וְחֲמִיעָא דְאַכָּא בְּרִשׁוּתֵי דְחֲמַתְהָ
וְדְלָא חֲמַתְהָ דְבַּעַרְתְּהָ וְדְלָא בַּעַרְתְּהָ לְבַטִּיל וְלַחֲוֵי
כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

כשחל ע"פ בשבת צריך לבער בע"ש קודם חצות וכשבת קודם שעה ו' צריך לבטלו כדענו:
*Si la veille de Pâque tombe un Sabbat, le 'HÂMETS est brûlé le vendredi et
se dit le Sabbat dans la matinée.*

A. Les préparatifs de Pâque et du Séder

I. Recherche du 'Hâmets

Le 13 Nissâne, à la nuit, on recherche le 'HAMETS dans toutes les parties de la maison où il peut s'en trouver¹⁾.

Si le 14 Nissâne tombe un Sabbat, cette opération, appelée BEDIQATH-'HAMETS, se fait dès le 12.

Avant la BEDIQAH on dit la bénédiction suivante:

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui nous as sanctifiés par tes commandements et nous as ordonné de faire disparaître le 'Hâmets.

Après la recherche, on dit la formule suivante:

Que tout levain, toute pâte levée qui se trouve en ma possession et que je n'ai pas vu ni fait disparaître, soit comme non existant et considéré comme de la poussière.

Le 'HAMETS qu'on a recueilli, doit être soigneusement mis de côté pour être brûlé dans la matinée du lendemain (Erebh-Pessa'h); après l'avoir brûlé, on dit la formule suivante:

Que tout levain, toute pâte levée qui se trouve en ma possession, que j'ai vu ou non, que j'ai fait disparaître ou non, soit comme non existant et considéré comme de la poussière.

Si la veille de Pâque tombe un Sabbat, le 'HAMETS est brûlé le vendredi, et Kol 'Hamirâ se dit le Sabbat dans la matinée.

¹⁾ Pour l'interdiction du 'Hâmets, voir Exode, XII, 15 et 19; XIII, 3 et 7. On entend par 'Hâmets le blé ou la farine qui, ayant subi le contact de l'eau ou d'un liquide contenant de l'eau, est de ce fait susceptible de fermenter, et aussi d'autres aliments, boissons, etc., auxquels du 'Hâmets a été mélangé. — Comme, d'autre part, la Matsâh est faite avec des espèces de blé qui peuvent devenir 'Hâmets, on comprend que sa fabrication exige beaucoup de précautions, afin qu'une fermentation soit évitée (voir Michenâh, Pessa'him, III, 4).

עֲרוּב תְּבִשִּׁילִין.

אם חל ע"פ ביום ר' לוקחין מצה שלמה וכיח תבשיל או בשר או ביצה צלויה וסניחין על המצה ואומרין:

Quand le premier jour de Pâque tombe un jeudi (il ne peut pas tomber un vendredi, ce qui nécessiterait également l'ÉROUV TAVCHILINE), on fait avant le commencement de la fête עֲרוּב תְּבִשִּׁילִין, afin qu'il soit permis de préparer, le jour de fête, les repas du Sabbat. On prononce la bénédiction et la formule suivantes sur une MATSÁ et un mets quelconque (viande, poisson, œuf cuit) :

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וַיְצַוֵנוּ עַל מִצְוֹת עֲרוּב:

בְּדִין עֲרוּבָא יְהֵא שְׂרָא לְנָא לְמִיפָא וּלְבִשְׂלָא
וּלְאַטְמָנָא וּלְאַדְלָקָא שְׂרָגָא וּלְמַעְבָּד כָּל-עֲרַפְנָא
מִיּוֹמָא טְבָא לְשַׁבְתָּא. לָנוּ וּלְכָל-יְהוּדָיִם בְּעִיר הַזֹּאת:

L'ÉROUV doit être conservé jusqu'au Sabbat et mangé ce jour-là.

LE PLAT DU SÉDER

(voir la traduction française en regard).

הלכות סדר של פסח.

בְּעֲרֹב פֶּסַח כִּשְׂכָאִים סְבִיחַ הַכִּנְסַת יְהֵא יְשׁוּלְחָנוּ עֲרוּךְ וְעֵלְיוּ קַעְרָה וּבַח שְׁלֹשׁ מִצְוֹת. וְעוֹשִׂים בָּהֶם בְּשַׁעַת אַפִּיחַ סִימֵן כְּהֵן, לוי, יִשְׂרָאֵל, לִידַע אִיזָה רֵאשׁוּנָה. וּסְנִיחִין הַכְּהֵן עֵלְיוֹנָה, וְהַלְוִי כְּאַסְעֵן, וְיִשְׂרָאֵל חֲתוּנָה. וְיִשִּׁים לִפְנֵינוּ מִיְּנֵי יִרְקָה שְׁהֵם persil או cerfeuil שְׁהוּא כֶּרֶס לְטִיבּוֹל הָרֵאשׁוֹן. וְחֵסֵא שְׁקוּרִין laitue לְסַרּוֹר או הִירֵק שְׁהוּא לְמַעְלָה בְּשֵׁרֵשׁ שְׁקוּרִין raifort וְכֹלֵי עֵם מִי מַלַח או חוּסִין. וְגַם יַעֲלֶה לִפְנֵינוּ הַתְּרוּסֹת. וְהַתְּרוּסֹת תְּהִיָּה עֵשׂוּיָה סְפִירוֹת שְׁנַמְשָׁלוּ בָּהֶם יִשְׂרָאֵל כְּגוֹן חֲפּוּחִים וְחֵאנִים וְחֵאנִים וְרַסְוִנִים וְשְׁקָרִים. וְנִתְחַנְּנוּ בַּה תְּבִלִין כְּגוֹן קִנְמוֹן וְנִנְכִיל הַרוּסִים לְחֵבֵן שְׁהִיָּה בְּטִיט, שְׁעוֹשִׂין הַתְּרוּסֹת זְכַר לְטִיט, וְאַחִיכּ נִוְבְּנִין כּו סַעֵט חוּסִין או יִין.

וְיִשֵּׁם עַל הַקַּעְרָה שְׁנֵי תְּבִשִּׁילִין, וְרוּעַ יַל כְּבֵשׁ או שֵׁל אֵיל זְכַר לְפֶסַח וּבִיבָה זְכַר לְחִינְיָה וְגַם זְכַר לְחֵרְבָן, וְטוֹב שִׁיְהִי שְׁנֵיהֶם צְלוּים עַל גְּבִי גַחְלִים, וְיִסְדֵּר הַקַּעְרָה לִפְנֵינוּ בְּעֵנִין שְׁאִין צָרִיךְ לְעַבּוֹר עַל הַמִּצְוֹת, וְהֵינּוּ הַכֶּרֶס יְהִיָּה לִפְנֵינוּ וְלְמַעְלָה מִן הַכֵּל, וְהַחֲמוּץ או טִי הַמַּלַח סִסְוֹךְ לֵן, וְהַסְרּוֹר וְהַתְּרוּסֹת יְהִיָּו קְרוּבִים אֵלָיו יוֹחַר מִן הַזְּרוּעַ וְהַבִּיבָה. וְהַכּוּסוֹת יְהִיָּו שְׁמוּסִין לִפְנֵינוּ מִבְּעוֹד יוֹם:

II. Éroubh Tabhchiline

Quand le premier jour de Pâque tombe un jeudi (il ne peut pas tomber un vendredi, ce qui nécessiterait également l'ÉROUBH TABHCHILINE), on fait avant le commencement de la fête Er.Tabhchil. afin qu'il soit permis de préparer, le jour de fête, les repas du Sabbat. On prononce la bénédiction et la formule suivantes sur une MATSAH et un mets quelconque (viande, poisson, œuf cuit):

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui nous as sanctifiés par tes commandements et nous as donné le commandement de l'Éroubh.

Que par cet Éroubh, il nous soit permis de faire cuire, bouillir, réchauffer, d'allumer des lumières et de faire tout le nécessaire (pour la préparation des mets), le jour de fête, en vue du Sabbat, à nous et à tous ceux qui demeurent en cette localité.

L'ÉROUBH doit être conservé jusqu'au Sabbat et mangé ce jour-là.

III. Le plat du Séder

A la tombée de la nuit, après l'office du soir, on se réunit en famille pour la cérémonie du Séder.

Sur un plateau dont la table est garnie, on place trois MATSOTH (MITZWOTH) préparées spécialement pour ce but: on les appelle COHEN, LEVI et ISRAEL d'après les divisions du peuple d'Israël. Chaque MATSAH²⁾ est couverte d'un napperon.

Au-dessus d'elles, on dispose les objets suivants:

- 1° Un vase de cerfeuil (ou de persil);
- 2° Un vase rempli de vinaigre ou d'eau salée pour y tremper le cerfeuil, qu'on mangera aussitôt après le QIDDOUCHE afin d'éveiller la curiosité des enfants et de leur donner l'occasion de poser des questions sur la signification de la cérémonie;
- 3° Plus en arrière: Un vase rempli de laitue et un autre contenant du raifort (qu'on peut aussi râper, mais sans y mêler du vinaigre);
- 4° Un vase contenant le 'HAROSSETH, pâte faite de pommes râpées auxquelles on a ajouté des amandes, de la cannelle, du vin, etc. La laitue et le raifort (herbes amères = Mârôr) rappellent l'amertume de la vie de nos ancêtres en Egypte³⁾, tandis que le 'HAROSSETH (qui doit adoucir l'âpreté du raifort) est le symbole du mortier et de l'argile employés pour la fabrication des briques⁴⁾;

²⁾ Sur la signification de la Matsáh, voir pages 45 et 46.

³⁾ Voir pages 47 et 48.

⁴⁾ Voir Exode, I, 11 et 14; et V, 6—18.

ומחוייב כל אדם לשחות ארבע כוסות, אפילו הנזקק שהגיעו לחינוך, ומצוה לכל אחר ליהן כוסו לפניו. ושעור הכוס צריך להיות גדול שמחזיק רביעית שהוא כמו ביצה ומחצה. ואז ישנה בכל פעם כולו. וכדיעבד אם שתה רובו יצא. ובמקום שאין יין מצוי יקח מי צמוקין או שאר משקין חוץ מן המים:

וישן בהסיבה ואמר יסונו לו כוסו דרך חירות ואז יקדש. וכשסברך על היין תהיה המצה מכוסה שלא תראה בושתה. וכשאושר ההגדה יגלה המצות קצת:

סֶמֶן לְמַעֲשֵׂים סְדוּרִים. אֶל לִיל שְׁמֹרִים⁴⁾.

קֹדֶשׁ וְרַחֵץ.

כֶּרֶס יַחֵץ.

מַגִּיד רַחֵץ.

מוֹצֵיא מִצָּה:

מְרוֹר כֶּרֶךְ.

שֶׁלַחן עֶרֶךְ.

צִפּוֹן בְּרֶךְ.

הַלֵּל בְּרִצָּה:

⁴⁾ L'ordre du Séder se trouve dans la Michna Pessa'him, X, où nous voyons que déjà du temps du second Temple le programme était à peu près le même; la ver-sification de ce programme se trouve déjà chez Abou-darham (Séville, 1340):

ואלו התרחים מצאמי סימן לסדר הפסח קדש ורחין ומי (דף ס"ז):

- 5° Le ZEROA, os garni de viande, rôti à la braise, souvenir de l'agneau pascal⁹⁾.
- 6° Un œuf dur cuit dans la cendre, en signe de deuil, pour rap-
peler la destruction du Temple, le jeûne d'Abh (9 Abh) tombant
le même jour de la semaine que le 1er jour de Pâque (15 Nissân).
Peut-être est-ce aussi un symbole de la vie, dont l'œuf contient
le germe; c'est pourquoi on offre un œuf aux personnes en deuil
revenant du champ de repos. Au Séder, il signifie qu'un jour
sortira des ruines du Temple une Maison de Dieu plus grande
et plus magnifique que l'ancienne, «une Maison de Prière pour
toutes les Nations» (Isaïe, LVI, 7).

IV. Programme du Séder.

- 1° QADDECHE: On dit Qiddouche sur le vin (sanctifi-
cation de la fête).
- 2° OUR'HATS: Le chef de la famille (ou l'officiant) se lave
les mains.
- 3° CARPASS: On mange du cerfeuil (ou du persil) trempé
dans du vinaigre (ou dans de l'eau salée).
- 4° YA'HATS: On divise en deux la *Matsâh* du milieu
(Lévi).
- 5° MAGGUIDE: On fait la narration de la Sortie de
l'Égypte.
- 6° RA'HATS: Ablution des mains avec bénédiction.
- 7° MOTSI MATSAH: Bénédiction sur la *Matsâh*.
- 8° MAROR: Bénédiction sur les herbes amères.
- 9° KOREKH: En souvenir de Hillél, «on enveloppe» les
herbes amères dans la *Matsâh*.
- 10° CHOUL'HANE OREKH: Repas.
- 11° TSAPHOUNE: On mange ce qui a été «caché» (l'Aphi-
kômân).
- 12° BAREKH: Actions de grâces après le repas.
- 13° HALLEL: On termine les psaumes de *Hallél*.
- 14° NIRTSAH: Bonne conclusion.

⁹⁾ Voir page 45.

סֵדֵר הַהַגְדָּה.

קֹדֶשׁ מוֹגִיז כּוֹס רֵאשׁוֹן:

On remplit la PREMIÈRE coupe.

כִּשְׁחַל בַּשַּׁבָּת אֹמְרִין (?) :

La veille du Sabbat, on commence ici (Genèse, I, 31; II, 1—3):

בַּיּוֹם וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר בְּקוֹל יְיָ הוֹשִׁי: וַיְכַל הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
וְכָל-צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה
וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל-מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים
אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּו שַׁבַּת מְכַל-מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר-
בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

בְּחֹל סַחְחִילִין כֵּאֵן:

Les jours de la semaine, on commence ici:

סַבְּרֵי מְדַנֵּן וְרַבֵּנֵן וְרַבּוֹתֵי:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בְּחָר
בָּנוּ מִכָּל-עַם וְרוֹמַמְנוּ מִכָּל-לְשׁוֹן וּקְדָשְׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ.
וּתְפַתְּרֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (שְׁפָתוֹת לְמַנוּחָה ו) מוֹעֲדִים
לְשִׂמְחָה חֲגִים וְזִמְנִים לְשִׁשׁוֹן אֶת-יוֹם (הַשַּׁבָּת, הַזֶּה
וְאֶת-יוֹם) חֵג הַמִּצְוֹת הַזֶּה. זְמַן חֲרוּתֵנוּ (בְּאַהֲבָה) מִקְרָא
קֹדֶשׁ זִכָּר לִיצִיאַת מִצְרַיִם. כִּי בָנוּ בְּחָרְתָּ וְאוֹתֵנוּ
קֹדֶשְׁתָּ מִכָּל-הָעַמִּים. (וְשַׁבָּת) וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשְׁךָ (בְּאַהֲבָה
וְרַצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁשׁוֹן הַנִּחַלְתָּנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי
מִקְדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת ו) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

קִינֵי לוֹ לִים רֵאשׁוֹן. בַּיּוֹם שְׁפָטֵי אִיפְרִים קִבְּרֵי עַל בַּיּוֹם וְאִסֵּר קֶדֶ קִבְּרֵי: Michna Pessa'him, X, 2)
עַל מַנֵּן. וַיִּתְּ חַלל אִיפְרִים קִבְּרֵי עַל מַנֵּן וְאִסֵּר קֶדֶ קִבְּרֵי עַל בַּיּוֹם:

B. Le Rituel du Séder

1° QADDECHE: *Sanctification.*

On remplit la PREMIERE coupe⁹⁾:

La veille du Sabbat, on commence ici (Genèse 1, 31; II, 1-3):

(à voix basse): Le soir se fit, puis le matin⁹⁾ (à haute voix): ce fut le sixième jour. Ainsi furent terminés les cieux et la terre, avec tout ce qu'ils renferment. Dieu mit fin, le septième jour, à l'œuvre faite par lui; et il se reposa, le septième jour, de toute l'œuvre qu'il avait faite. Dieu bénit le septième jour et le proclama saint, parce qu'en ce jour il se reposa de l'œuvre entière qu'il avait produite et organisée.

Les jours de la semaine, on commence ici:

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui créés le fruit de la vigne.

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui nous as élus entre tous les peuples, nous as élevés au-dessus de toutes les nations et nous as sanctifiés par tes commandements. Dans ton amour pour nous, ô Eternel, notre Dieu, tu nous as donné [le Sabbat pour le repos et] les fêtes pour la joie, les solennités et les époques (sacrées) pour l'allégresse: [ce jour de Sabbat et] cette Fête des Azymes, anniversaire de notre délivrance [par amour], sainte convocation, souvenir de la Sortie d'Égypte. Car c'est nous que tu as élus, nous que tu as sanctifiés parmi tous les peuples, et c'est à nous que tu as donné en héritage [le Sabbat en amour et en bienveillance et] tes fêtes sacrées pour la joie et l'allégresse. Sois béni, Eternel, qui sanctifies [le Sabbat,] Israël et les époques (sacrées).

⁹⁾ Les quatre coupes (אָרְבַּע כּוּסוֹת) du Séder rappellent la délivrance de l'Égypte, qui, dans Exode, VI, 6 et 7, est exprimée par quatre verbes: 1° וְהוֹצֵאתִי; 2° וְהוֹצֵאתִי; 3° וְהוֹצֵאתִי; 4° וְהוֹצֵאתִי (voir *Berêchûth Rabbâ*, 88, et *Chemôth Rabbâ*, 7); la première coupe est — comme à toutes les fêtes — celle de וְהוֹצֵאתִי; la seconde est celle de וְהוֹצֵאתִי; la troisième celle de וְהוֹצֵאתִי et la quatrième celle de וְהוֹצֵאתִי.

Il y a encore une 5e coupe qu'on appelle celle du prophète Elie et qui reste intacte sur la table pendant toute la cérémonie. Elle porte ce nom parce que la question, si elle est obligatoire ou non, sera décidée «quand Elie viendra». Mais on donne encore d'autres explications pour cette dénomination.

⁹⁾ Pour les passages bibliques, nous suivons en général la traduction de la Bible du Rabbinat français.

במוצאי שבת מוסיפין:

A l'issue du Sabbat, on ajoute :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מֵאוּרֵי הָאֵשׁ:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמְבַדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל
בֵּין אֹדֶר לְחִשְׁךָ בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי
הַמַּעֲשֵׂה. בֵּין קֹדֶשׁ שֶׁבֶת לְקֹדֶשׁת יוֹם טוֹב הַבְּבִלָּה וְאֵת
יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה קֹדֶשׁת. הַבְּבִלָּה וְקֹדֶשׁת
אֶתְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּקֹדֶשְׁתָּךְ. בְּרוּךְ אַתָּה יי הַמְבַדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ
לְקֹדֶשׁ:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַחֲיִינוּ
וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזְמַן הַזֶּה:

ושוחה בהסבת שמאל רובו של כוס:

On boit en s'accoudant sur le côté gauche. La coupe doit être vidée plus qu'à moitié.

וְרַחֵץ בעל הבית נוטל ידיו בלי ברכת ניי:

Le chef de famille (ou l'officiant) se lave les mains sans prononcer de bénédiction.

כֶּרֶפֶס⁽¹⁰⁾ בעל הבית לוקח כרפס פחות סכיות ויטכול כשי מלח או בתוסף ריבד:

Le chef de famille distribue le cerfeuil (ou le persil) après l'avoir trempé dans du vinaigre (ou dans de l'eau salée). Avant de manger, on dit la bénédiction suivante:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה:
וַיַּחַן נָם לִבְנֵי בֵיתוֹ:

וַיַּחֵץ יקח המצה האמצעית מן ג' המצות ויבצענה לשתיים ויכוון לבצוע חלק א' גדול
מחשתי להצמינו לאסיקומן והמנהג להצניעו בן כר לכסת תחת טראשוחו:

On partage en deux la MATSÁ du milieu (Lévi) et l'on met de côté l'une des moitiés pour l'APHIKÔMÉN.

⁽¹⁰⁾ הביאו לפני (יריקת וחזרת) מסכל בחזרת: Michna Pessa'him, X, 3.

A l'issue du Sabbat, on ajoute:

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui crées la clarté du feu.

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui distingues le sacré du profane, la lumière des ténèbres, Israël des (autres) peuples, le septième jour des six jours ouvrables. Tu as distingué la sainteté du Sabbat de celle des autres fêtes, et le septième jour tu l'as sanctifié par rapport aux six jours ouvrables. Tu as aussi distingué et sanctifié par ta consécration ton peuple Israël. Sois béni, Eternel, qui distingues entre les différentes saintetés.

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui nous as donné la vie, nous as maintenus (en santé) et nous as permis d'atteindre cette époque (sacrée).

*On boit en s'accoudant sur le côté gauche.
La coupe doit être vidée plus qu'à moitié.*

2° OUR'HATS: Ablution des mains.

Le chef de famille (ou l'officiant) se lave les mains sans prononcer de bénédiction.

3° CARPASS: Cerfeuil (ou persil).

*Le chef de famille distribue le cerfeuil (ou le persil) après l'avoir trempé dans du vinaigre (ou dans de l'eau salée).
Avant de manger, on dit la bénédiction suivante:*

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui crées le fruit de la terre.

4° YA'HATS: Partage de la Matsâh.

On partage en deux la MATSAH du milieu (Lévi) et l'on met de côté l'une des moitiés pour l'APHIKOMAN.

מגיד מלך המצה ונוטלין הביצה והזרוע מעל הקערה ומגביהין אותה ואומרין הא לחמא:
On enlève l'oeuf et le ZERÔA (os) du plateau et, en soulevant celui-ci, on dit:

הוא" לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא
 דמצרים. כל דכפין ייתי ויכל. כל דצריך ייתי
 ויפסח. השתא הקא. לשנה הבאה בארעא
 דישראל. השתא עבדי. לשנה הבאה בני חורין:

מונח לו כוס שני ויצוה להסיר הקערה מעל השולחן כדי שישאלו התינוקות הלא עדיין לא
 אכלנו? וישיב להם שאסור לאכול מרס שיספרו בשבחו של מקום ובציאת מצרים, ואם
 אין שם תינוק, אשתו שואלת, ואם הוא יחיד, הוא שואל לעצמו:

*On pose le plateau en remettant l'oeuf et le ZEROA (os) à leur place.
 On verse la SECONDE coupe, et le plus jeune des assistants pose les
 questions suivantes:*

בשתתנה הלילה הזה מפלגה לילות: שבכל הלילות

¹¹⁾ D'après R. David Abouharham, de Séville (1340), l'origine de ce passage date du temps des Gaonim:

כתב ר' מתתיה כה שנהגו לומר כל דכפין ייתי ויכול כך היה כנחג אבות שהיו כגביהין שולחנות ולא היו סגורין דלהותיהם והיו אומרים ככה כדי שיכואו ישראל התינים שבניהם לאכול ולקבל שכר היו עושין זה. ועכשיו שנעשו שבני גוים יותר משבני ישראל מפרנסין אותם בתהלה כדי שלא יחזרו על הפרטים ואח"כ מגביהין את השולחן כמנהג הראשונים. (אבודרהם דף פ"א):
 Le Talmud (Tha'anith, 20b) raconte que R. Houna, en entamant le pain, avait l'habitude de s'écrier: כל כפן דצריך לייתי וליכול.

¹²⁾ Michna Pessa'him, X, 4: בזוג לו כוס שני. ובתן הכן שואל אביו ואם אין דעת בן: אביו מלמדה כה בשתנה הלילה הזה מכל הלילות. שבכל הלילות אנו כטבלין פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה בלוי מצה. (שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה סדר). שבכל הלילות אנו אוכלין בשר עלי שלוק ומכוסל, הלילה הזה כלו עלי:

5° MAGUIDE: Narration.

On enlève l'œuf et le ZEROA (os) du plateau et, en soulevant celui-ci, on dit:

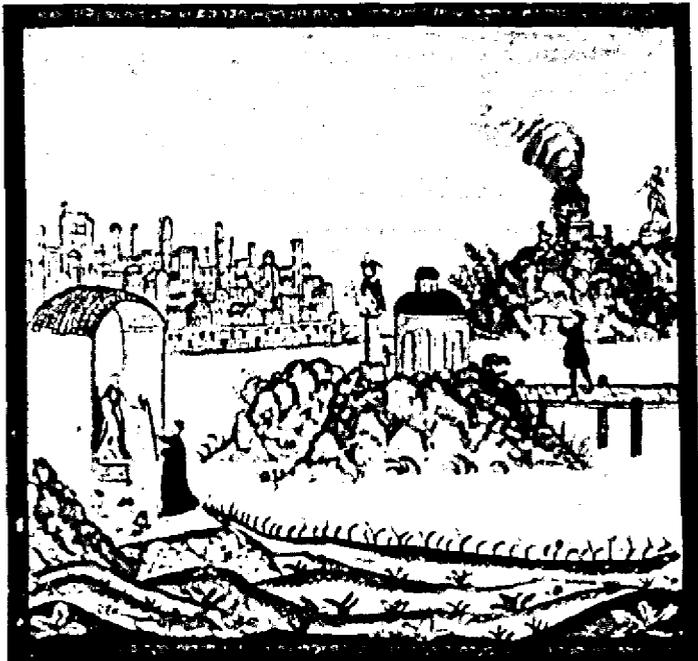
Introduction
générale

Voici le pain de misère que nos ancêtres ont mangé dans le pays d'Égypte. Quiconque a faim, qu'il vienne manger (avec nous), que tout nécessaire vienne célébrer la Pâque (avec nous). Cette année — ici, l'année prochaine — dans le pays d'Israël; cette année — esclaves, l'année prochaine — libres!

On pose le plateau en remettant l'œuf et le ZEROA (os) à leur place. On verse la SECONDE coupe, et le plus jeune des assistants pose les questions suivantes:

Questions de
l'enfant

En quoi cette soirée-ci se distingue-t-elle de toutes les autres soirées? Pourquoi, à toutes les autres soirées, man-

Abraham brise les idoles de son père Tharé.
(*Berêchith rabbâ, par. 38, voir Edmond Fleg, Anthologie juive I, p. 258.*)

אָנוּ אוֹכְלֵי חֶמֶץ וּמִצָּה. הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ מִצָּה:
 שְׂבָכֵל-הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלֵי שָׂאֵר יִדְקוֹת. הַלֵּילָה
 הַזֶּה מְרוּר: שְׂבָכֵל-הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְטַבִּילֵי אִפְילוּ
 פְּעַם אַחַת. הַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים: שְׂבָכֵל-
 הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלֵי בֵין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסֻבִּין. הַלֵּילָה
 הַזֶּה כָּלָנוּ מְסֻבִּין:

סחורין הקערה על השולחן ויהא הסצה מגולה בשעת אמירת ההגדה, ונכון לפרש
 ההגדה לנשים ולילדים בלשונם:

*On découvre les MATSÔTH et le chef de famille répond par le récit de la Sortie
 d'Egypte, en expliquant l'importance de cet événement.*

עֲבָדִים ^(יִרְמֵא) הֵינּוּ לְפָרַעַה בְּמִצְרַיִם. וַיֹּצִיאֵנוּ
 יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְזָע נְטוּיָה. וְאֵלּוּ
 לֹא הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת-אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם
 הָרִי אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מִשְׁעֲבָדִים הֵינּוּ (לְפָרַעַה)
 בְּמִצְרַיִם. וְאֵפְלוּ ^(יִרְמֵא) כָּלָנוּ חֲכָמִים. כָּלָנוּ נְבוֹנִים.
 כָּלָנוּ זְקֵנִים. כָּלָנוּ יוֹדְעִים אֶת-הַתּוֹרָה. מִצָּוָה עָלֵינוּ
 לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכִלְהַמְרִיבָה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת
 מִצְרַיִם הָרִי זֶה מְשֻׁבָּח:

מִעֲשֵׂה ^(יִרְמֵא) בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר
 בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין

ולפי דעת של בן אבין מלסורה מתחיל בנגזת ובסיס בסוכה . . . Michna Pessa'him, X, 4: . . .
 בתהלה: הגדה: נגזת (ignominies) le passage: Dans le Talmud babli (116a) Rab entend par נגזת
 נכדים היינו et Samuel le nôtre: עובדי יי"ו היו אבותינו

¹⁴⁾ Voir Mekhiltâ, XVIII (sur Exode XIII, 14).

¹⁵⁾ Voir Tossephthâ, Pessa'him, X:

חייב אדם לעסוק בהלכות פסח כל הלילה . . . מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובין
 בבית ביהוס בן זוגין בלוד והיו עוסקין בהלכות פסח כל הלילה עד קריאת הגבר הנביטה מלפניהם
 ונתערו והלכו להן לבית המדרש:

geons-nous du pain levé ou du pain non levé, cette soirée-ci exclusivement du pain non levé? Pourquoi, à toutes les autres soirées, mangeons-nous des herbes de toutes sortes, cette soirée-ci des herbes amères? Pourquoi, à toutes les autres soirées, ne frempons-nous pas même une fois (nos aliments), cette soirée-ci deux fois? ¹⁶⁾ Pourquoi, à toutes les autres soirées, prenons-nous nos repas, soit assis, soit accoudés, et cette soirée-ci sommes-nous tous accoudés? ¹⁷⁾

On découvre les MATSOTH et le chef de famille répond par le récit de la Sortie d'Egypte, en expliquant l'importance de cet événement.

Introduction
du récit:
a) Obligation
de faire le
récit

Nous avons été esclaves de Pharaon en Egypte, et l'Eternel, notre Dieu, nous a fait sortir de là par sa main puissante et par son bras étendu; et si le Saint, béni soit-il, n'avait pas fait sortir de l'Egypte nos ancêtres, nous serions encore, nous, nos enfants, nos petits-enfants, esclaves en Egypte. — Aussi, quand même nous serions tous des sages, tous des hommes intelligents, tous des vieillards (pleins d'expérience), tous versés dans la Loi, il serait de notre devoir de faire le récit de la Sortie de l'Egypte, et plus on en parle, plus on a de mérite.

b) Exemple

Preuve en est ce fait ^{17a)}: Rabbi Eliézer, Rabbi Josué, Rabbi El'azar, fils d'Azaria, Rabbi Aquiba et Rabbi Tarphon étaient attablés à Bené-Beraq, racontant la Sortie d'Egypte pendant

¹⁶⁾ Le cerfeuil dans le vinaigre et le raifort dans le 'Harósseth.

¹⁷⁾ En signe de liberté.

^{17a)} Ce passage dont on ne connaît pas la source, est cité dans Tôssâphôth de Ab. Zârâ babli, 45a. Les Tannaïm qui y sont nommés vivaient env. 100-150 de l'ère ordinaire (guerre de Bar-Kokheba). — Le passage de Tôssephâ (Pess. X, 12; voir aussi note 15 plus haut) est une variante très différente de notre texte.

בבני ברק. והיו מספרים ביציאת מצרים כל
 אותו הלילה. עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם
 רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית:

Les trois anges annonçant à Abraham la naissance d'Isaac.
 (Genèse, XVIII.)

אמר " רבי אלעזר בן עזריה. הרי אני כבן
 שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים
 בלילות. עד שדרשה בן זומא. שנאמר (יח) למען
 תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך.
 ימי חייך, הימים. כל ימי חייך, הלילות: ותכמים

¹⁸⁾ Voir Michenâh Berâkhôth, I, 5: D'après l'explication courante, il s'agit ici de la récitation du 3e chapitre du Chema (Nombres, XV, 37 à 41); d'autres pensent à la bénédiction finale après le Chema du matin; dans la Haggadah, la Michenâh figure comme sujet de discussion au Séder de Bené Beraq.

toute la nuit (de Pâque), jusqu'à ce que leurs disciples vinrent les interrompre en disant: «Maitres, l'heure est venue de réciter le *Chema* du matin!»

Les sages réunis à Bené-Beraq.

(p. 18—21.)

c) Quand faut-il raconter?

Rabbi El'azar, fils d'Azaria, dit: «Me voici âgé de près de soixante-dix ans, et je n'avais pas pu obtenir que la Sortie d'Egypte fût mentionnée la nuit, jusqu'à ce que Ben Zoma en eût déduit l'obligation de l'Écriture Sainte: Il est dit:¹⁰⁾ «Afin que tu te rappelles, *tous les jours de ta vie*, le jour où tu as quitté le pays d'Égypte.» «*Les jours de ta vie*», ce sont les journées; «*tous les jours de ta vie*», ce sont les nuits. Les (autres) sages disent: «*Les jours de ta vie*» s'applique au

¹⁰⁾ Deut., XVI, 3.

אומרים ימי תייה, העולם הזה. כל ימי תייה, להביא לימות המשיח:

ברוך המקום ברוך הוא. ברוך שנתן תורה לעמו ישראל. ברוך הוא: פנגד²⁰ ארבעה בנים דברה תורה. אחד חכם. ואחד רשע. ואחד תם. ואחד שאינו יודע לשאול:

חכם מה הוא אומר ^(דברים 17) מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה יי אלהינו אתכם: ואף אתה אומר-לו כהלכות הפסח. אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן:

רשע מה הוא אומר ^(שמות 17) מה העבודה הזאת לכם: לכם ולא לו. ולפי שהוציא את-עצמו מן הכלל כבר בעקרו. ואף אתה תקהה את-שניו ואמר-לו ^(שמות 17) בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים. לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל:

²⁰) Voir Talmud yerouchalmi, Pessa'him, X, 4:

הגו ר' חיי' כנגד ארבעה בנים דיברה תורה. בן חכם בן רשע בן טיפוש בן שאינו יודע לשאול: בן חכם מה הוא אומר. מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אותנו. אף אתה אומר לו. בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים: בן רשע מה הוא אומר. מה העבודת הזאת לכם. מה הבורח הזה שאהם מטיחין עלינו בכל שנה ושנה. מכין שהוציא את עצמו מן הכלל אף אתה אומר לו בעבור זה עשה ה' לי. לי עשה לאותו האיש לא עשה. אילו היה אותו האיש כמצרים לא היה ראוי להגאל שם לעולם: טיפוש מה הוא אומר מה זאת ואף אתה לפרדו הלכות הפסח שאין ספטרין אחר הפסח אפיקומן שלא יהא עומר מחבורת זו ונכנס לחבורה אחרת: בן שאינו יודע לשאול: Notre texte se trouve littéralement dans la Mekhilthâ, XVIII, sur Exode, XIII, 14.

²¹) Voir Michenâh, Berdkhóth, I, 5 et les commentaires.

²²) La Haggadah (d'après la Mekhilthâ sur Exode, XIII, 14) veut expliquer pourquoi la Thôrâh nous recommande en quatre passages de raconter à nos enfants l'histoire de la Sortie d'Egypte et de leur expliquer la signification du sacrifice de l'agneau pascal ainsi que de la fête qui en porte le nom. Dans sa manière de creuser les textes sacrés et d'en relever chaque nuance, le Midrache que suit notre Haggadah trouve que la Thôrâh veut nous rendre attentifs aux caractères différents des enfants auxquels nous pouvons avoir à adresser nos enseignements.

monde présent; «*tous les jours de ta vie*» y ajoute les temps messianiques. ²¹⁾

d) Comment faut-il raconter? «Les quatre enfants»

Béni soit le Dieu omni-présent, béni soit-il! Béni soit Celui qui a donné la Loi à son peuple Israël, béni soit-il! La Thôrâh parle de quatre enfants: d'un *Sage*, d'un *Méchant*, d'un *Simple* (naïf) et d'un *Enfant ne sachant pas questionner*. ²²⁾

Le *Sage*, que dit-il? — «Qu'est-ce que ces statuts, ces lois, ces règlements, que l'Eternel, notre Dieu, vous a imposés?» ²³⁾

Et toi, à ton tour, dis-lui, selon les prescriptions relatives à la Pâque: «On ne termine pas la cérémonie de l'agneau pascal par un aphikômân.» ²⁴⁾

Le *Méchant*, que dit-il? — «Que signifie pour vous ce rite?» ²⁵⁾ — «Pour vous» et non pour lui; et puisqu'il s'est exclu lui-même de la communauté, il a nié le principe-même ²⁶⁾ (de la Pâque).

Et toi aussi, agace-lui les dents ²⁷⁾, et dis-lui: «C'est dans cette vue que l'Eternel a agi en ma faveur, quand je sortis de l'Egypte.» ²⁸⁾ «En ma faveur»; et non en la sienne: s'il avait été là, il n'aurait pas été délivré.

²³⁾ Deut., VI, 20.

²⁴⁾ Citation de la Michna, *Pessâhim*, X, 8. Ce passage, un des plus difficiles de la Hagada, a reçu différentes explications. En voici une: pour éviter les excès de table, la Michenâh avait déjà interdit le vin entre la troisième et la quatrième coupe, c'est-à-dire *après le repas*, par crainte que la cérémonie religieuse ne dégénérât en une buverie. Pour la même raison on a interdit l'*aphilkômân*. «Epikomôn», mot grec qui signifie non seulement «le dessert», dans le sens que nous donnons à ce mot, mais aussi, chez les Grecs, la fin du repas, marquée par des chants et des danses au son de la flûte, et par des visites nocturnes dans les maisons de tous les convives pour boire et pour s'amuser.

Le *Sage* veut connaître la valeur et le but de toutes ces lois que la Thôrâh nous impose. Le père lui répond: C'est la sobriété, la simplicité, la dignité qui conduisent à une vie sainte. Notre repas de fête ne se termine pas, comme chez les *païens*, par des débauches.

Dans la Hagada de Back-Fleg, on a fait cette correction: ומה אמה אכר לו כל הלכות הפסח עד אין כפטרין אחר הפסח אפיקומן. Déjà proposée par M. Friedmann, *Mekhilthâ*, p. 22b, note 23, elle a été réfutée par E. Baneth, *סדר טעור*, p. 257.

²⁵⁾ Exode, XII, 26.

²⁶⁾ Il est négateur par principe; l'expression du texte hébreu signifie: nier Dieu.

²⁷⁾ Donne-lui une réponse agaçante; l'expression est biblique, voir Jérémie, XXXI, 29 et Ezéchiel, XVIII, 2.

²⁸⁾ Exode, XIII, 8.

תם מה הוא אומר ^(שם) מה זאת. ואמרת אליו
 בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:
 וְשֵׁאִינוּ יוֹדְעִים לְשַׁאֵל אֶתְּהָ פֶתַח לוֹ. שְׁנַאֲמַר
 וְהוֹדַתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֶבְרַת זֶה עָשָׂה
 יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:

רבם רשע חם שאינו יודע לשאול
 Les caractères-types de la Haggadah.
 (p. 22—25.)

יכול מראש חֲדָשׁ. תִּלְמֹד לומר בַּיּוֹם הַהוּא.
 אִי בַּיּוֹם הַהוּא יְכוּל מְבַעֵד יוֹם. תִּלְמֹד לומר

Le *Simple* (naïf), que dit-il? — «Qu'est-ce que cela?»²⁹⁾
Tu lui répondras: «D'une main toute-puissante l'Éternel
nous a fait sortir de l'Égypte, de la maison d'esclavage.»³⁰⁾

Et pour celui qui ne sait pas questionner — prends toi-même l'initiative, comme il est dit: «Tu raconteras³¹⁾ alors à ton fils: «C'est dans cette vue que l'Éternel a agi en ma faveur, quand je sortis de l'Égypte.»³²⁾

Jacob et sa famille partent pour l'Égypte.
(Genèse, XLVI, et Deut. X, 22.)

On aurait pu croire qu'il faut commencer (à faire le récit) dès la Néoménié (de Nissân); mais la Thôrâh dit: «en ce jour-là.» D'après cette expression: «en ce jour» on pourrait croire:

²⁹⁾ Exode, XIII, 14. ³⁰⁾ Ibid.

³¹⁾ C'est de cette expression נִסְתָּחַתְּ que dérive le mot נִסְתָּחַת.

³²⁾ Exode, XIII, 8. C'est le même verset qui a été cité plus haut comme réponse à la question du Méchant, mais il faut insister ici sur le commencement du verset, qui prescrit de donner des explications aux enfants; quant à l'explication elle-même, — c'est le ton qui fait la chanson. — La Haggadah va déduire de ce même verset que le moment du récit est la *soirée* de Pâque.

ונצַעַק אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יי אֶת־קִלְנוּ
 וַיֵּרָא אֶת־עֲנִינּוּ וְאֶת־עַמְלָנוּ וְאֶת־לַחְצָנוּ: (דברים כ"ו א).
 ונצַעַק אֱלֹהֵי אֲלוֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר
 (שמות כ"ג) וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבֵּיִם הָהֵם וַיָּמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם
 וַיֹּאמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם
 אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבֹדָה: וַיִּשְׁמַע יי אֶת קִלְנוּ.
 כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (ש"ס) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר
 אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אֲבָרָתָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־
 יַעֲקֹב: וַיֵּרָא אֶת עֲנִינּוּ. זוֹ פְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אֲרֶץ.
 כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (ש"ה) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיַּדַּע אֱלֹהִים: וְאֶת עַמְלָנוּ. אֵלוֹ הַבְּנִיִּים. כְּמָה
 שֶׁנֶּאֱמַר (שמות א') כָּל־הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיְאֹרָה תִּשְׁלִיכֻהוּ
 וְכָל־הַבַּת תִּחְיוּן: וְאֶת־לַחְצָנוּ. זֶה הַדַּחֲק. כְּמָה
 שֶׁנֶּאֱמַר (ש"ט) וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלַּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם
 לַחֲצִים אֹתָם:

וַיִּזְעַאנוּ יי מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבִזְרַע גְּטוּיָה
 וּבְמָרָא גָדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמִפְתִּיִם: (דברים כ"ז א).
 וַיִּזְעַאנוּ יי מִמִּצְרַיִם. לֹא עַל יְדֵי מִלְאָךְ. וְלֹא
 עַל יְדֵי שָׂרָף. וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ. אֲלָא הַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ"ג) וַעֲבַרְתִּי
 בְּאֲרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָּל־בְּכוֹר בְּאֲרֶץ
 מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם
 אֲעַשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יי:

Nous criâmes vers l'Eternel, Dieu de nos pères; et l'Eternel entendit notre plainte, il considéra notre misère, notre labeur et notre détresse.

Nous criâmes vers l'Eternel, Dieu de nos pères: Comme il est dit ⁴⁹⁾: «Il arriva dans ce long intervalle que le roi d'Egypte mourut. Les enfants d'Israël gémirent du sein de l'esclavage et crièrent; leur plainte monta vers Dieu du sein de l'esclavage.»

L'Eternel entendit notre plainte: Comme il est dit ⁵⁰⁾: «Dieu entendit leurs soupirs et il se ressouvint de son alliance avec Abraham, avec Isaac, avec Jacob.»

Il considéra notre misère: C'est l'entrave à la vie conjugale, comme il est dit ⁵¹⁾: «L'Eternel considéra les enfants d'Israël, et il avisa...»

Notre labeur: Ce sont les enfants, dont il est dit ⁵²⁾: «Tout mâle nouveau-né, jetez-le dans le fleuve, et toute fille, laissez-la vivre.»

Notre détresse: C'est l'oppression, comme il est dit ⁵³⁾: «Oui, j'ai vu la détresse que les Egyptiens leur infligèrent.»

Et l'Eternel nous fit sortir de l'Egypte avec une main puissante et un bras étendu, dans une grande apparition ⁵⁴⁾, en opérant des signes et des prodiges.

L'Eternel nous fit sortir de l'Egypte: Non par un ange, ni par un séraphin, ni par un messenger; mais ce fut le Saint, béni soit-il, dans sa Gloire, personnellement, comme il est dit ⁵⁵⁾: «Je parcourrai le pays d'Egypte, cette même nuit; je frapperai tout premier-né dans le pays d'Egypte, depuis l'homme jusqu'à la bête, et je ferai justice de toutes les divinités de l'Egypte, moi, l'Eternel!»

⁴⁹⁾ Exode, II, 23. ⁵⁰⁾ Exode, II, 24. ⁵¹⁾ Exode, II, 25.

⁵²⁾ Exode, I, 22. ⁵³⁾ Exode, III, 9.

⁵⁴⁾ Nous traduisons ici d'après l'explication de la Haggadah.

⁵⁵⁾ Exode, XII, 12.

ועברתי בארץ מצרים. אני ולא מלאך. והפיתי כל־בכור.
אני ולא שרף. ובכל־אלהי מצרים אעשה שפטים. אני
ולא השליח. אני יי. אני הוא ולא אחר:

בַּיַד חֲזָקָה. זו חֲזָקָה. כְּמֵה שֶׁנֶּאֱמַר ^(כִּסְיֵי) חֲזָקָה
יְדֵי יי הַזֵּה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים
בַּגְּמָלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כֶּבֶד מְאֹד: וּבִזְרֹעַ
נְטוּנָה. זו הַחֲרֵב. כְּמֵה שֶׁנֶּאֱמַר ^(יְהִי־אֵל) וַחֲרָבוֹ שְׁלוֹפָה
בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל־יְרוּשָׁלַם: וּבְמִרְאֵ גֹדֵל. זו גְלוּי
שְׁכִינָה. כְּמֵה שֶׁנֶּאֱמַר ^(יְהִי־אֵל) אוֹ הַנְּסָה אֱלֹהִים לְבוֹא
לְקַחַת לוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי בְּמִסּוֹת בְּאֵתֶת וּבְמִזְפָּתִים
וּבְמִלְחָמָה וּבַיַּד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמִזְרָאִים
גְּדוֹלִים כִּכְלֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יי אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם
לְעֵינֶיךָ: וּבְאֵתוֹת. זֶה הַמְּטָה. כְּמֵה שֶׁנֶּאֱמַר ^(סִמּוֹת)
וְאֵת־הַמְּטָה הַזֶּה תִּקַּח בְּיַדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בוֹ
אֶת־הָאֵתוֹת: וּבְמִפְתִּיִם. זֶה הַדָּם. כְּמֵה שֶׁנֶּאֱמַר
^(יֵיט) וְנָתַתִּי מִזְפָּתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. דָּם. וְאֵשׁ.
וְתִימְרוֹת עֶשֶׂן: דָּבָר אַחֵר. בַּיַּד חֲזָקָה שְׁפָתִים.
וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה שְׁפָתִים. וּבְמִרְאֵ גֹדֵל שְׁפָתִים. וּבְאֵתוֹת
שְׁפָתִים. וּבְמִפְתִּיִם שְׁפָתִים: אֵלּוֹ עֶשֶׂר מִכּוֹת שֶׁהֵבִיא
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל־הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם: וְאֵלּוֹ הֵן.

«Je parcourrai le pays d’Egypte»: moi, non un ange; «je frapperai tout premier-né»: moi, non un séraphin; «et je ferai justice de toutes les divinités d’Egypte»: moi, non un messager; «moi, l’Eternel»: c’est moi et nul autre que moi.

Avec une main puissante: C’est la mortalité, comme il est dit ⁵⁶⁾: «Voici: la main de l’Eternel se manifestera sur ton bétail qui est aux champs — chevaux, ânes, chameaux, gros et menu bétail — par une mortalité très grave.»

Avec un bras étendu: C’est l’épée, comme il est dit ⁵⁷⁾: «L’épée nue dans sa main étendue contre Jérusalem.»

Dans une grande apparition: C’est la manifestation de la majesté divine, comme il est dit ⁵⁸⁾: «Et quelle divinité entreprit jamais d’aller se chercher un peuple au milieu d’un autre peuple, à force d’épreuves, de signes et de miracles, en combattant d’une main puissante et d’un bras étendu, par de grandes apparitions, toutes choses que l’Eternel, notre Dieu, a faites pour vous, en Egypte, à vos yeux?»

Par des signes: C’est la verge (de Moïse), comme il est dit ⁵⁹⁾: «Cette même verge, tu l’auras à la main, car c’est par elle que tu opéreras les signes.»

Des prodiges: C’est le sang, comme il est dit ⁶⁰⁾: «Je ferai apparaître des prodiges au ciel et sur la terre; du sang, du feu et des colonnes de fumée.»

Autre explication:

Avec une main puissante: deux,

Avec un bras étendu: deux,

Dans une grande apparition: deux,

Par des signes (pluriel): deux,

Par des prodiges (pluriel): deux.

$$5 \times 2 = 10.$$

Ce sont les dix plaies que le Saint, béni soit-il, a infligées aux Egyptiens en Egypte, et que voici:

⁵⁶⁾ Exode, IX, 3.

⁵⁷⁾ I Chroniques, XXI, 16.

⁵⁸⁾ Deut., IV, 34.

⁵⁹⁾ Exode, IV, 17.

⁶⁰⁾ Joël, III, 3.

Paroles mi-
drachiques
sur les Dix
Plaies

בכל אחת מעשר המכות מטוף באצבעו טפה מן היין וזורקה לתוין, וכן בסמן רצף
 ער"ש באח"ב:

A la mention de chacune des dix plaies, on rejette, avec le petit doigt, une goutte de vin hors de la coupe; on fait de même pour les trois abréviations mnémotechniques

(רצ"ף ער"ש באח"ב.)⁽¹⁾

דָּם.	צְפַרְדֵּעַ.	בְּנִים.
עָרוֹב.	דָּבָר.	שְׁחִין.
בָּרָד.	אֲרָבָה.	חֲשָׁךְ.

מַכַּת בְּכוֹרוֹת:

רַבִּי יְחֻדָּה הֵיךְ נוֹתֵן בָּהֶם סְמָנִים.

רַצ"ף ער"ש באח"ב:

רַבִּי יוֹסֵי הַגִּלְלִי אָמַר. מִיָּנֵן אַתָּה אָמַר
 שְׁלָקוּ הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם עֵשֶׂר מִכּוֹת. וְעַל הַיָּם
 לָקוּ חַמְשִׁים מִכּוֹת. בְּמִצְרַיִם מָה הוּא אָמַר

(שמות
 ח' ס"ז)

⁽¹⁾ On explique cet usage par une sorte de compassion pour l'ennemi en détresse. Le Midrache motive d'une façon pareille l'usage de ne dire que «Hallél abrégé» les six derniers jours de Pessa'h (voir Bêth Yôsset, I, 480). Le *Midrache Rabbâ* nous montre les anges accourant auprès de Dieu, après le passage de la Mer Rouge, pour entonner l'hymne quotidien où ils proclament par trois fois la sainteté divine. Mais Dieu leur impose silence: «Aujourd'hui, ô êtres célestes, je ne saurais entendre vos chants, alors que tant de mes créatures viennent de s'abimer dans les flots!» La joie de la délivrance nous paraît en effet amoindrie par la perte des Egyptiens engloutis dans la mer. Peut-être — à côté de la mnémotechnique — est-ce la même pensée qui a inspiré à R. Yehoudah l'idée de résumer les dix plaies en trois mots. —

Les trois groupements des dix plaies que fait R. Yehoudah, constituent effectivement la division la plus naturelle et la plus logique (voir S. R. Hirsch et Malbim dans leurs commentaires de l'Exode).

Feu le Commandant A. Lipman, de Versailles, qui avait eu l'obligeance de reviser notre traduction, expliqua le geste d'enlever treize fois avec le petit doigt une goutte de vin de la coupe, par l'intention: «Loin de nous de semblables plaies!»

⁽²⁾ Les explications midrachiennes de R. Yôssé haguelili, R. Eliézer et A. Aqibâ, se trouvent littéralement dans la Mekhilthâ sur Exode, XIV, 31.

A la mention de chacune des dix plaies, on rejette, avec le petit doigt, une goutte de vin hors de la coupe; on fait de même pour les trois abréviations mnémotechniques:

דֵּטְסַחַךְ אֲדַחֵךְ בְּעַחַב

LE SANG; LES GRENOUILLES; LES MOUSTIQUES;
LES BETES FEROCES; LA MORTALITE; LES ULCERES;
LA GRELE; LES SAUTERELLES; LES TENEBRES;
LA MORT DES PREMIERS-NES.

Rabbi Yehoudah les a résumées sous forme d'abréviation mnémonique:

DETSAKH (דֵּטְסַחַךְ), 'ADACHE (אֲדַחֵךְ), BEA·HAV (בְּעַחַב).

Autres pa-
roles midra-
chiques
sur les Dix
Plaies
a) R. Yossé

R. Yossé, le Galiléen, dit: D'où peut-on conclure que les Egyptiens furent frappés en Egypte de dix plaies et au bord de la Mer Rouge de cinquante plaies? — En ce qui concerne l'Egypte, que dit le texte? «Les devins dirent à Pharaon:

Moïse et Aaron devant Pharaon. (*Exode*, VII, 10.)

וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטָמִים אֶל־פְּרָעָה אַצְבַּע אֱלֹהִים הוּא:
וְעַל הַיָּם מִה הוּא אוֹמֵר ^(שִׁמְיָהוּ) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעַם
אֶת־יְיָ וַיֹּאמְרוּ בְּיַד וּבְמִשָּׁה עֲבָדָיו: כִּמְהָ לָקוּ בְּאַצְבָּע.
עֲשׂוֹר מִכּוֹת. אָמַר מִעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ עֲשׂוֹר מִכּוֹת
וְעַל־הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר. מִגֵּן שְׁפַל־מִכָּה וּמִכָּה שֶׁהֵבִיא
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִים בְּמִצְרַיִם הַזֹּאת
שֶׁל אַרְבַּע מִכּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר ^(הַתַּלְמוּד עַל־מִטָּה) יִשְׁלַח־בָּם חֲרוֹן
אָפוֹ עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מִלֵּאכֵי רָעִים:
עֲבָרָה אַחַת. וְזַעַם שְׁתַּיִם. וְצָרָה שְׁלֹשׁ. מִשְׁלַחַת
מִלֵּאכֵי רָעִים אַרְבַּע. אָמַר מִעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ
אַרְבַּעִים מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ מֵאַתְיִים מִכּוֹת:

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר. מִגֵּן שְׁפַל־מִכָּה וּמִכָּה שֶׁהֵבִיא
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִים בְּמִצְרַיִם הַזֹּאת
שֶׁל חֲמֹשׁ מִכּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר יִשְׁלַח־בָּם חֲרוֹן אָפוֹ
עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מִלֵּאכֵי רָעִים. חֲרוֹן
אָפוֹ אַחַת. עֲבָרָה שְׁתַּיִם. וְזַעַם שְׁלֹשׁ. וְצָרָה אַרְבַּע.
מִשְׁלַחַת מִלֵּאכֵי רָעִים חֲמֹשׁ. אָמַר מִעַתָּה
בְּמִצְרַיִם לָקוּ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת. וְעַל־הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים
וּמֵאַתְיִים מִכּוֹת:

«Le doigt de Dieu est là» ⁶³⁾. Et quant à la Mer, qu'est-il dit? — «Israël reconnut alors la *main* puissante que l'Éternel avait déployée sur l'Égypte, et le peuple révéra l'Éternel; et ils eurent foi en l'Éternel et en Moïse, son serviteur» ⁶⁴⁾. Or, de combien de plaies furent-ils frappés par le doigt (de Dieu)? — De dix. — De là tu peux conclure: En Égypte ils furent frappés de dix plaies, et sur la Mer, de cinquante plaies.

b) R. Eliézer Rabbi Eliézer dit: D'où savons-nous que chaque plaie dont le Saint, béni soit-il, a frappé les Égyptiens en Égypte, consistait en quatre plaies? — De ce qu'il est dit: «Il déchaina sur eux le feu de sa colère, le courroux, la malédiction, les fléaux, un essaim d'anges malfaisants» ⁶⁵⁾:

Le courroux — une; la malédiction — deux; les fléaux — trois; tout un essaim d'anges malfaisants — quatre.

Conclus de là: En Égypte ils furent frappés de quarante plaies et sur la Mer de deux cents plaies (toujours d'après le rapport du doigt à la main: $40 \times 5 = 200$).

c) R. Aqibâ Rabbi Aqibâ dit: D'où savons-nous que chaque plaie dont le Saint, béni soit-il, a frappé les Égyptiens en Égypte, consistait en cinq plaies? — De ce qu'il est dit: «Il déchaina sur eux le feu de sa colère, le courroux, la malédiction, les fléaux, un essaim d'anges malfaisants»:

Le feu de sa colère — une; le courroux — deux; la malédiction — trois; les fléaux — quatre; un essaim d'anges malfaisants — cinq.

Conclus de là: En Égypte ils furent frappés de cinquante plaies et sur la mer de deux cent cinquante ($50 \times 5 = 250$).

⁶³⁾ Exode, VIII, 15. ⁶⁴⁾ Exode, XIV, 31. ⁶⁵⁾ Ps., LXXVIII, 49.

כַּמָּדוֹ ⁶⁶) מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לְמָקוֹם עָלֵינוּ:

אֵלֹהֵינוּ הוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם. וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׂפָטִים. דִּינֵנוּ:

אֵלֹהֵינוּ עָשָׂה בָּהֶם שְׂפָטִים. וְלֹא עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם. דִּינֵנוּ:

אֵלֹהֵינוּ עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם. וְלֹא הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם. דִּינֵנוּ:

אֵלֹהֵינוּ הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם. וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת־מִמּוֹנָם. דִּינֵנוּ:

אֵלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ אֶת־מִמּוֹנָם. וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת־הַיָּם. דִּינֵנוּ:

אֵלֹהֵינוּ קָרַע לָנוּ אֶת־הַיָּם. וְלֹא הִעֲבִירָנוּ

בְּתוֹכוֹ בְּחַרְבָּה. דִּינֵנוּ:

אֵלֹהֵינוּ הִעֲבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחַרְבָּה. וְלֹא שָׁקַע

צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ. דִּינֵנוּ:

אֵלֹהֵינוּ שָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ. וְלֹא סָפַק צָרְכֵנוּ

בְּמִדְבַר אַרְבָּעִים שָׁנָה. דִּינֵנוּ:

אֵלֹהֵינוּ סָפַק צָרְכֵנוּ בְּמִדְבַר אַרְבָּעִים שָׁנָה.

וְלֹא הֵאָכִילָנוּ אֶת־הַדָּבָר. דִּינֵנוּ:

אֵלֹהֵינוּ הֵאָכִילָנוּ אֶת־הַדָּבָר. וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת־הַשֶּׁבֶת. דִּינֵנוּ:

אֵלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ אֶת־הַשֶּׁבֶת. וְלֹא קָרַבָנוּ לְפָנֵי

הַר סִינִי. דִּינֵנוּ:

אֵלֹהֵינוּ קָרַבָנוּ לְפָנֵי הַר סִינִי. וְלֹא נָתַן לָנוּ

אֶת־הַתּוֹרָה. דִּינֵנוּ:

⁶⁶) Nous ne connaissons pas la source ni le temps de la rédaction du passage suivant; une pensée de quelque ressemblance se trouve dans le Sifré sur Deut.. XXXII, 48:

למי שהיו ישראל אוסרים מכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו האדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את היים והוריד לנו את התורה והוריד לנו את הסן והגיו לנו את השליו ועשה לנו נסים ונבויות אין אנו מניחים אותו. אמר המקום הרניי מכניסו למערה בחצי היום וכל מי שיש בו כח יבוא ויפתה. לכך נאמר בעצם היום הזה:

De combien de bienfaits Dieu nous a comblés!

S'il nous avait fait sortir de l'Égypte
sans prononcer des jugements contre eux (contre les
Égyptiens) —

cela nous aurait suffi.

S'il avait prononcé des jugements contre eux
et non pas contre leurs dieux —

cela nous aurait suffi.

S'il avait prononcé des jugements contre leurs dieux
sans frapper de mort leurs premiers-nés —

cela nous aurait suffi.

S'il avait frappé de mort leurs premiers-nés
sans nous donner leurs biens —

cela nous aurait suffi.

S'il nous avait donné leurs biens
sans diviser pour nous les flots de la Mer —

cela nous aurait suffi.

S'il avait divisé pour nous les flots de la Mer
sans nous la faire passer à pied sec —

cela nous aurait suffi.

S'il nous l'avait fait passer à pied sec
sans y noyer nos ennemis —

cela nous aurait suffi.

S'il y avait noyé nos ennemis
sans pourvoir à nos besoins dans le désert pendant
quarante ans —

cela nous aurait suffi.

S'il avait pourvu à nos besoins dans le désert pendant
quarante ans

sans nous nourrir de la manne —

cela nous aurait suffi.

S'il nous avait nourris de la manne —
sans nous donner le Sabbat —

cela nous aurait suffi.

S'il nous avait donné le Sabbat
sans nous conduire au pied du mont Sināï —

cela nous aurait suffi.

S'il nous avait conduits au pied du mont Sināï
sans nous donner la Thôrâh —

cela nous aurait suffi.

אלו נתן לנו את־התורה. ולא הכניסנו

דינו:

לארץ ישראל.

אלו הכניסנו לארץ ישראל. ולא בנה לנו

דינו:

את־בית הבחירה.

L'armée de Pharaon périt dans la Mer.
(Exode, XIV.)

על אחת כפמה וכמה טובה כפולה ומכפלת
למקום עלינו. שהוציאנו ממצרים. ועשה בהם
שפטים. ועשה באלהיהם. והרג בכוריהם. ונתן
לנו את־מזונם. וקרע לנו את־הים. והעבירנו
בתוכו בחרבה. ושקע צרינו בתוכו. וספק צרכנו

S'il nous avait donné la Thôrâh
sans nous faire entrer dans le pays d'Israël —
cela nous aurait suffi.
S'il nous avait fait entrer dans le pays d'Israël
sans construire pour nous la Maison d'élection
(le Temple) — cela nous aurait suffi.

Les Israélites au pied du mont Sinaï.
(Exode, XIX et XX.)

Combien donc sont grands et nombreux les bienfaits de Dieu à notre égard!

Il nous a fait sortir de l'Egypte,
Il a prononcé des jugements contre les Egyptiens,
Il en a prononcé contre leurs dieux,
Il a frappé de mort leurs premiers-nés,
Il nous a donné leurs biens,
Il a divisé pour nous les flots de la Mer,
Il nous l'a fait passer à pied sec,
Il y a noyé nos ennemis,

במדבר ארבעים שנה. והאכילנו את-חמין. ונתן לנו את-השבת. וקרבתנו לפני ה' סיני. ונתן לנו את-התורה. והכניסנו לארץ ישראל. ובנה לנו את-בית הבחירה לכפר על כל-עונותינו:

רבן"י) גמליאל ה'יה אומר. פלישלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו. ואלו הן.

פסח מצה ומרור:

פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש קיים על שום מזה. על שום שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים. שנאמר ^(שמות י"ב כ"ג) ואת-פסח הזה הוא ל' אשר פסח על-בתי בני-ישראל במצרים בנגפו את-מצרים ואת-בתינו הצייל ויקד העם וישתחוו:

טראה המצה למסובין ואמר:

En montrant le pain azyme:

מצה זו שאנו אוכלים על שום מזה. על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם. שנאמר ^(שמות י"ב כ"ג) ויאפו את-הבצק אשר

⁴⁷⁾ Voir Michna Pessa'him, X, 5:

ר' גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור. פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים. מצה על שום שנגאלו אבותינו ממצרים. מרור על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים. שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לסיכר אנהנו חייבים להודות להלל לשבח לשאר לזמנם להדר ולכרך לזי עשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו, הוציאנו מעבודת לחרות מינק לשמחה ומאכל ליום טוב ומאסלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללויה:

Il a pourvu à nos besoins, dans le désert, pendant
 [quarante ans,
 Il nous a nourris de la manne,
 Il nous a donné le Sabbat,
 Il nous a conduits au pied du mont Sinaï,
 Il nous a donné la Thôrâh,
 Il nous a fait entrer dans le pays d'Israël,
 Il a construit pour nous la Maison d'élection,
 où nous trouvions le pardon de tous nos péchés.

Explication
 des symboles
 de la fête:

Rabban Gamliel ⁶⁸⁾ disait: Quiconque n'a pas expliqué les trois choses suivantes à Pâque n'a pas rempli son devoir, (littéralement: n'est pas sorti des mains du devoir; il le tient encore), savoir:

PESSA'H, MATSAH et MAROR.

a) Pessâh Le *Pessa'h* (l'agneau pascal) que nos ancêtres mangeaient aussi longtemps que le Temple exista, quelle en est la raison? — C'est parce que le Saint, béni soit-il, épargna les maisons de nos ancêtres en Egypte, ainsi qu'il est dit ⁶⁹⁾: «Vous direz: C'est le sacrifice de la Pâque en l'honneur de l'Eternel, qui épargna ⁷⁰⁾ les demeures des Israélites en Egypte, alors qu'il frappa les Egyptiens et voulut préserver nos familles. (Et le peuple s'inclina, et tous se prosternèrent.)»

En montrant le pain azyme:

b) Matsâh Cette *Matsâh* (pain azyme) que nous mangeons, quelle en est la raison? — C'est parce que la pâte de nos ancêtres n'avait pas eu le temps de fermenter lorsque le Roi des rois, le Saint, béni soit-il, leur apparut et les délivra, ainsi qu'il est dit ⁷¹⁾: «Ils firent, de la pâte qu'ils avaient emportée d'Egypte,

⁶⁸⁾ Voir, pour les passages suivants, Michenâh Pessa'him, X, 5 et 6. Son auteur est R. G. Ier, fils ou petit-fils de Hillel, qui était Nassi quelques années avant la destruction du Second Temple (voir Baneth en Michenâh Pessa'him, X, 5). Le texte de la Michenâh a été modifié plus tard pour l'usage de la Haggadah.

⁶⁹⁾ Exode, XII, 27.

⁷⁰⁾ Littéralement «passa»; du mot *pessa'h* vient le mot Pâque, les Grecs ayant transcrit l'araméen par *pass'ha*. Voir Rachi sur Exode, XII, 11.

⁷¹⁾ Exode, XII, 39.

הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כייגרשו
 ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא-
 עשו להם:

אָגֶה: L'agneau pascal.

מראה המרור לסמבין ואוסר:

En montrant les herbes amères:

מָרֹר זֶה שְׁאֵנֵנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוֹם מָה. עַל שׁוֹם
 שְׁמָרְנוּ הַמִּצְוִיִּים אֶת-חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְוִיִּים.

des galettes azymes, car elle n'avait pas fermenté; parce que, repoussés de l'Égypte, ils n'avaient pu attendre et ne s'étaient pas munis d'autres provisions.»

. 77: Le pain azyme.

En montrant les herbes amères:

c) Mārôr

Ce *Mārôr* (herbes amères) que nous mangeons, quelle en est la raison? — C'est parce que les Egyptiens rendaient la vie amère à nos ancêtres en Égypte, ainsi qu'il est dit ⁷²⁾:

⁷²⁾ Exode, I, 14.

שֶׁנֶאֱמַר ^(ס"ג) וַיִּמְרְרוּ אֶת־תַּיִהֵם בְּעַבְדָּה קָשָׁה
 בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עַבְדָּה בְּשָׂדֶה אֶת־כָּל־עַבְדֹתָם
 אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ:

197. Les herbes amères.

בְּכָל דוֹר וְדוֹר חַיֵּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת־עַצְמוֹ
 כְּאִלּוּ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם. שֶׁנֶאֱמַר ^(שמי"ג) וְהִגַּדְתָּ
 לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעַבְדוֹר זֶה עָשָׂה יי לִי

«Ils leur rendirent la vie amère par des travaux pénibles avec l'argile et la brique, par des corvées rurales, outre les autres travaux qu'ils leurs imposèrent avec dureté.»

Le roi David chantant ses psaumes.

Louanges

Dans tous les siècles, chacun de nous a le devoir de se considérer comme s'il était sorti lui-même de l'Égypte, ainsi qu'il est dit ⁷³⁾: «Tu donneras alors cette explication à ton fils: «c'est dans cette vue que l'Éternel a agi en *ma* faveur,

⁷³⁾ Exode, XIII, 8.

בַּצֵּאתִי מִמִּצְרַיִם: לֹא אֶת־אֲבוֹתֵינוּ בִּלְבַד גָּאֵל
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֱלֹהֵי אֶתְּנוּ גָאֵל עִמָּהֶם.
שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל) וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ
לְתֵת לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֵינוּ:

פססין המצות ומנכהין הכוס ואוסרין בקול רס:

On couvre les MATSÔTH et, prenant la coupe en main, on dit à haute voix:

לְפִיכָךְ אֲנַחֲנוּ חַיִּים לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבַּח
לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדָּר לְבָרֵךְ לְעַלָּה וּלְקַלֵּם. לְמִי
שֶׁעָשָׂה לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת־כָּל־הַנְּסִים הָאֵלֶּה.
הוֹצִיאָנוּ מֵעֲבָדוֹת לְחֵרוֹת. מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה. מֵאֲבֵל
לְיוֹם טוֹב. וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל. וּמִשְׁעַבֵּד לְגֵאֲלָה
וְנֹאמַר לְפָנָיו (שִׁירָה חֲדָשָׁה) הַלְלוּיָהּ:

יעה הכוס ויגלה המצות:

On pose la coupe et on découvre les MATSÔTH.

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יי. הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יי: יְהִי
שֵׁם יי מְבָרֵךְ. מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם: מִפְּזוּרַח־שָׁמַשׁ
עַד־מְבוֹאוֹ. מִהַלֵּל שֵׁם יי: רֵם עַל־כְּלָאוֹיִם יי. עַל־
הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי פִי אֱלֹהֵינוּ. הַמְגַבִּיהִי לְשֶׁבֶת:
הַמְשִׁפִּילִי לְרֵאוֹת. בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימֵי מַעֲפָר
דָּל. מַאֲשֵׁפֵת יָרִים אֲבִיוֹן: לְחֹשִׁיבֵי עַס־נְדִיבִים. עִם
נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבֵי עֲקָרַת חַבִּית אִם־חַבְּנִים
שִׂמְחָה. הַלְלוּיָהּ: (י^א)

¹⁰) Michna Pessa'him, X, 6:

עד היכן הוא אומר. בית שמאי אומרים עד אם הבנים שמחה. ובית הלל אומרים עד חלמיש למעינו כיום:

Nous qui suivons presque partout l'opinion de Beth Hillel, disons les deux chapitres: psaume 113 et psaume 114.

quand *je sortis* de l'Égypte.» Ce ne sont pas seulement nos ancêtres que le Saint, béni soit-il, a délivrés; mais nous aussi, il nous a délivrés avec eux, ainsi qu'il est dit ⁷⁵⁾: «*Et nous, il nous fit sortir de là pour nous amener ici, pour nous donner le pays qu'il avait promis à nos pères.*»

On couvre les MATSOTH et, prenant la coupe en main, on dit à haute voix:

C'est pourquoi nous avons le devoir de remercier, de chanter, de louer, de glorifier, d'exalter, de célébrer, de bénir, de magnifier et d'honorer Celui qui a fait, pour nos ancêtres et pour nous, tous ces miracles. Il nous a conduits de l'esclavage vers la liberté, de la détresse vers la joie, du deuil vers la fête, des ténèbres vers la lumière, de la servitude vers l'affranchissement. * Chantons en son honneur un cantique nouveau. Alléluia!

On pose la coupe et on découvre les MATSOTH.

Psaume CXIII ⁷⁶⁾

Hallel

ALLELUIA! Louez, serviteurs de l'Éternel ^{76a)},
Louez le nom de l'Éternel!
Que le nom de l'Éternel soit béni
dès maintenant et à tout jamais!
Du soleil levant jusqu'à son couchant,
que le nom de l'Éternel soit célébré!
L'Éternel est élevé au-dessus de tous les peuples,
sa gloire dépasse les cieux.
Qui, comme l'Éternel, notre Dieu,
réside dans les hauteurs,
abaisse ses regards
sur le ciel et sur la terre?
Il redresse l'humble couché dans la poussière,
fait remonter le pauvre du sein de l'abjection,
pour le placer à côté des grands,
à côté des grands de son peuple.
Il fait trôner dans la maison la femme stérile,
devenue une mère heureuse de [nombreux] enfants ⁷⁷⁾.
Alléluia!

⁷⁵⁾ Deut., VI, 23.

⁷⁶⁾ La traduction des psaumes est, à peu de changements près, celle de la Bible du Rabinat français, voir plus haut, p. 13, note 9.

^{76a)} et non pas serviteurs de Pharaon (Talmud).

⁷⁷⁾ La Bible du Rabinat traduit: «fils».

בְּצִאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז:
הַיְתָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ. יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו: הַיֵּם רָאָה
וַיָּנַס. הַיַּרְדֵּן יֹסֵב לְאַחֹר: הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים.
גְּבֻעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: מַה־לָּךְ הַיֵּם כִּי תָנוּס. הַיַּרְדֵּן
תֹּסֵב לְאַחֹר: הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבֻעוֹת כְּבְנֵי־
צֹאן: מִלִּפְנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ. מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
הַהֶפְכִי הַצֹּדֵר אֲגָם־מַיִם. חֲלַמִּישׁ לִמְעִינֹ-מַיִם:

סבסין הסצות ונוטלין הכוס בידם:

En levant la coupe:

בְּרוּךְ " אֱתָהּ " אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
גָּאֵלְנוּ וְגָאֵל אֶת־אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם וְהִגִּיעָנוּ לְלִילָה
הַזֶּה לֶאֱכֹל בֹּו מִצֶּה וּמְרוֹר: כֵּן " אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ יִגִּיעָנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אַחֲרֵים הַבָּאִים
לְקִרְאתָנוּ לְשָׁלוֹם שְׂמֵחִים בְּבִגְנֵי עִירָךְ וְשָׂשִׁים
בְּעִבּוֹדְתֶךָ. וְנֹאכֵל שֵׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפְּסָחִים
אֲשֶׁר יִגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבִּיחֶךָ לְרִצּוֹן. וְנוֹדֶה לָּךְ
שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלָּתָנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ. בְּרוּךְ
אֱתָהּ " גָּאֵל יִשְׂרָאֵל:

⁷¹) Michna Pessa'him, X, 6:

וחתם בנאולה. רבי טרפון אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו כמצרים והניענו הילילה הזה לאכול בו מצה וברור ואינו רוחם. רבי עקיבא סופיף כן ה' אלהינו (ואלהי אבותינו) הניענו לכוזרים ולרזיים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבגין עירך ושמים כענוותך ונאכל שם מן הזבחים וסן הפסחים אשר הגיע דמם על קיר מזבחה לרצון ונודה לך (שיר חדש) על גאלתנו ועל פדות נפשנו כששנו ביום אתה ה' גאל ישראל:

QUAND Israël sortit de l'Égypte,
la maison de Jacob du milieu d'un peuple à la langue
Juda devint son sanctuaire ⁷⁹⁾, [barbare,
Israël, le domaine de son empire.

La mer le vit et se mit à fuir,
Le Jourdain retourna en arrière;
les montagnes bondirent comme des béliers,
les collines, comme des agneaux.
Qu'as-tu, ô mer, pour t'enfuir,
Jourdain, pour retourner en arrière?
Montagnes, pourquoi bondissez-vous comme des béliers,
et vous, collines, comme des agneaux?

A l'aspect du Seigneur, tremble, ô terre,
à l'aspect du Dieu de Jacob,
qui change le rocher en nappe d'eau,
le granit en sources jaillissantes!

En levant la coupe:

La coupe de
la délivrance

Sois béni, Éternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui nous
as délivrés et qui as délivré nos ancêtres (de l'oppression) de
l'Égypte et qui nous as permis d'atteindre cette nuit et d'y
manger *Matsâh* et *Mârôr*. Éternel, notre Dieu et Dieu de nos
pères, fais-nous ainsi atteindre d'autres fêtes et d'autres
solennités dans un avenir de paix, où nous serons réjouis par
la reconstruction de Ta ville et enthousiasmés par Ton culte.
Là nous mangerons de la chair des sacrifices, là nous mange-
rons l'agneau pascal, dont le sang aura été répandu sur la
paroi de Ton autel, afin d'être agréés par Toi. Nous Te ren-
drons grâce, par un nouveau cantique, pour notre délivrance
et pour notre affranchissement. Sois béni, Éternel, qui as
délivré Israël.

^{76a)} Le psaume est comme fait pour le Séder; son choix s'impose
pour ainsi dire.

⁷⁹⁾ Celui de Dieu.

ושוחין בהסבת שמאל:

On boit la SECONDE coupe en s'accoudant sur le côté gauche:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

כַּחץ נוטלין ידוהן ומברכין על נטילת ידים:

Tous les assistants se lavent les mains en disant la bénédiction suivante:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל־נְטִילַת יָדַיִם:

מוציא מצה יקה המצות כסדר שהניחם הפרוסה בין שתי השלימות ואחזם שלשחם
בידו ויברך המוציא בכונתו על העליונה ויברך על אכילת מצה בכונתו על הפרוסה
ואח"כ יבצע שיעור כוית מן העליונה השלימה וכוית מן הפרוסה ויטבלם במלח ואכל
בהסבה שני החלקים בבת אחת, ואם אי אפשר לו לאכול הכל ביחד יאכל תחלה של
המוציא ואח"כ של אכילת מצה:

On dit les bénédictions suivantes sur les trois Matsôth :

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצִיא
לֶחֶם מִן־הָאָרֶץ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל־אֲכִילַת מִצָּה:

Après ces bénédictions, on casse un morceau (CHI'OUR) de chacune des deux MATSÔTH supérieures et on mange. On en donne autant à tous les assistants.

מָרוֹר נוטל כוית מרוור ומטבלו בתרוסת וחוזר ומנפץ החרוסת מעליו ומברך על אכילת
מרוור ואוכל בלא הסבה:

On prend de la laitue, qu'on trempe dans le 'HARÔSSETH (fruits pilés), et l'on mange après avoir dit la bénédiction suivante:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל־אֲכִילַת מָרוֹר:

On boit la *SECONDE* coupe en s'accoudant sur le côté gauche:

Bénédictio sur le vin:

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui crées le fruit de la vigne.

Prélimi-
naires
du repas

6. RA'HATS: *Ablution des mains.*

Tous les assistants se lavent les mains en disant la bénédiction suivante:

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui nous as sanctifiés par tes commandements et nous as ordonné de nous laver les mains.

7. MOTSI-MATSAH: *Bénédictions sur les Matsóth.*

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui fais sortir le pain de la terre.

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui nous as sanctifiés par tes commandements et nous as ordonné de manger du pain azyme.

Après ces bénédictions, on casse un morceau (CH'FOUR)⁸⁰⁾ de chacune des deux MATSOTH supérieures et on mange. On en donne autant à tous les assistants.

8. MAROR: *Bénédictio sur les herbes amères.*

On prend de la laitue, qu'on trempe dans le 'HAROSSETH (fruits pilés), et l'on mange après avoir dit la bénédiction suivante:

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui nous as sanctifiés par tes commandements et nous as ordonné de manger des herbes amères.

⁸⁰⁾ Le *ch'our* (mesure) équivaut ici au volume d'une olive ou de la moitié d'un œuf de poule.

כֹּרֶךְ יקח כו"ח מן המצה השלישית התחתונה וכי"ח לטו"א או חורת וכורכו עם המצה ויאכלם בהסבה בלא טבול ובלא ברכה רק יאמר זה:

On enveloppe un petit morceau (CH'OUR) de raifort (ou la même quantité de raifort râpé) dans deux petits morceaux de la MATSÁ du dessous (Israël) et on mange le tout en disant:

זָכַר לַמִּקְדָּשׁ כְּהַלֵּל:

כֵּן עָשָׂה הַלֵּל בְּזִמְנֵי שְׁבִיטַת הַמִּקְדָּשׁ קָיָם. הִנֵּה כֹרֶךְ (פֶּסֶח) מִצָּה וּמְרוֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד. לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר עַל מִצּוֹת וּמְרָרִים יֹאכְלֵהוּ: (בסדר ט"א).

שֶׁלֶחַן עֶזְרָךְ לך אכל בשמחה לחםך ושתה בלב טוב ייך: (קהלת ט"ו).
On sert le repas du soir.

צִפּוֹן לאחר נמר כל הסעודה וקח בעל חבית פרוסת המצה הצפונה לאפיקוסן ויאכל מסנה כו"ח ויתן גם לכל בני ביתו:

A la fin du repas, on mange un petit morceau (CH'OUR) de la MATSÁ mise de côté et dite APHIKÔMÊN.

בְּרָךְ מזונך כוס שלישי ומברכין עליו ברכה המון ^(ט"א):

(On remplit la coupe pour la TROISIÈME fois et on entonne CHIR HAMA'ALÔTH:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת. בָּשׁוּב יי אֶת-שִׁיבַת צִיּוֹן, הֵינּוּ כְּחֻלְמִים: אִזּוּ יִמְלֵא שׁוֹחַק פִּינּוּ, וְלִשְׁוֹנֵנוּ רִנָּה. אִזּוּ יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם, הֲגִדִיל יי לַעֲשׂוֹת עִם-אֱלֹהִים: הֲגִדִיל יי לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, הֵינּוּ שְׂמֵחִים: שׁוּבָה יי אֶת-שְׁבִיטֵנוּ, כַּאֲפִיקִים בְּנִגְבִּי: הַזֹּרְעִים בְּדִמְעָה, בָּרָנָה יִקְצְרוּ: הַלֹּוֹף יִלְךָ וּבָכָה, נִשְׂא מִשְׁךְ-הַזֶּרַע. בְּאִיבֵי בָרָנָה נִשְׂא אֱלֻמֹּתָיו:

(תהלת יי ידבר פי, ויברך כל-בשר שם קדשו לעולם ועד: ונאנחנו נברך יה, מעתה ועד-עולם, הַלְלוּיָהּ:)

ברכה המון כמנהג ספרדי עיי' בסוף הספר ד' 112.

Pour le texte hébreu des «actions de grâces» d'après le rite sefardi, voir à la fin du livre, p. 112.

⁽¹⁾ Michna Pessa'him, X, 7: מזונך על מזונך.

9. KOREKH: *Souvenir de Hillél.*

On enveloppe un petit morceau (CH'OUR) de raifort (ou la même quantité de raifort râpé) dans deux petits morceaux de la MATSAH du dessous (Israël), et on mange le tout en disant:

Souvenir du Temple, selon l'usage de Hillél: Ainsi faisait Hillél, du temps où le Temple existait encore: Il enveloppait (la chair de) l'agneau pascal dans du pain azyme et dans des herbes amères et mangeait le tout, afin d'accomplir ce qui est dit ⁸²⁾: «Ils le mangeront avec des azymes et des herbes amères.»

Le repas

10. CHOUL'HANE OREKH: *Repas.*

On sert le repas du soir.

11. TSAPHOUNE: *Aphikômân.*

A la fin du repas, on mange un petit morceau (CH'OUR) de la MATSAH mise de côté et dite APHIKOMAN.

Actions
de grâces

12. BAREKH: *Actions de grâces.*

*On remplit la coupe pour la TROISIEME fois et on entonne
CHIR HAMA'ALOTH:*

Psaume CXXVI

Cantique des degrés.

QUAND l'Éternel ramena les captifs de Sion,
nous étions comme des gens qui rêvent.
Alors notre bouche s'emplit de chants joyeux
et notre langue d'accents d'allégresse.
Alors on s'écria parmi les peuples:
«L'Éternel a fait de grandes choses pour ces gens!»
Oui, l'Éternel a fait de grandes choses à notre égard,
grande est notre joie.

Ramène nos captifs, ô Éternel,
comme [tu ramènes] des ruisseaux dans le désert du Midi.
Ceux qui ont semé dans les larmes,
puissent-ils récolter dans la joie!
C'est en pleurant que s'en va
celui qui porte les grains pour les lancer à la volée,
mais il revient avec des transports de joie,
pliant sous le poids de ses gerbes.

*Pour le texte hébreu des «actions de grâces» d'après le rite séfardi,
voir à la fin du livre, p. 112.*

בְּרַפְתַּת הַמְּזוֹן.

אם שלשה אכלו כאחת המסין אומר:

(pour trois hommes au moins)

L'officiant: רבותי נְבָרָךְ ou הֵב לָן וְנְבָרָךְ

ou רבותי, nous allons dire les grâces.
(en Alsace: Wir wollen bentschen!)

Les assistants: והמסובין עונים: יהי שם יי מְבָרָךְ, מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם:

L'officiant: והמסין אומר: בְּרִשׁוֹת:

En présence de Cōhanim: (בָּהֵן ou בְּחַנִּים)

{ du père: (אָבִי מוֹרִי)

{ du maître de maison: (רַב בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה)

de rabbins: (מֵרַבְּנָן וּרְבֵנָן)

(ו) רבותי נְבָרָךְ

de dix hommes: (בְּמִין עֶשְׂרֵה: (אַלְהֵינוּ)

שְׂאֲכִלְנוּ מִשְׁלֹן:

Les assistants: והמסובין עונים: בְּרַךְ (אַלְהֵינוּ), שְׂאֲכִלְנוּ מִשְׁלֹן:

וּבִטְיָבוּ חַיֵּינוּ:

L'officiant: והמסין תעור: בְּרַךְ (אַלְהֵינוּ), שְׂאֲכִלְנוּ מִשְׁלֹן:

וּבִטְיָבוּ חַיֵּינוּ:

בְּרַךְ הוּא, וּבְרַךְ שְׁמוֹ:

S'il n'y a pas trois hommes ayant pris part au repas, on commence ici:

בְּרַךְ אַתָּה יי, אַלְהֵינוּ, מְלִךְ הָעוֹלָם, הֵן אַתָּה
הָעוֹלָם כָּלוּ, וּבִטְיָבוּ בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, הוּא נוֹתֵן
לֶחֶם לְכָל-בֶּשֶׂר, כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: וּבִטְיָבוּ הַגָּדוֹל
תְּמִיד לֹא-חָסַר לָנוּ, וְאֵל יַחֲסֵר-לָנוּ מְזוֹן לְעוֹלָם
וְעַד, בְּעֶבֶר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל: כִּי הוּא זֶן וּמְפָרְנֵס לְכָל,

Récitation des grâces en commun

(pour trois hommes au moins)

L'officiant:

Messieurs, nous allons réciter les grâces.

Les assistants:

Que le nom de l'Éternel soit béni à présent et à jamais.

L'officiant:

Avec la permission...

*En présence de Cohanîm:
du Côhên (des Côhanîm),*

*En présence du père:
de mon père vénéré,*

*En présence du maître de la maison:
du maître de cette maison,*

*En présence de rabbins:
de nos rabbins et maîtres*

et avec votre permission, messieurs, nous allons rendre grâce

*En présence de dix hommes:
à notre Dieu*

*En présence de moins de dix hommes:
à Celui qui nous donne la subsistance.*

Les assistants:

Béni soit Celui (notre Dieu) qui nous donne la subsistance et
dont la bonté nous fait vivre.

Béni soit-il, béni soit son nom!

S'il n'y a pas trois hommes ayant pris part au repas, on commence ici:

1re bénédiction

Sois béni, Éternel, notre Dieu, Roi de l'univers, qui nourris le monde entier par ta bonté, ta grâce, ta faveur et ta miséricorde. C'est toi qui donnes les aliments à toutes les créatures, car ta bienveillance est éternelle. Grâce à ta bonté infinie, la nourriture ne nous a jamais manqué et ne nous manquera jamais, en faveur de ton grand nom. Car c'est toi qui nourris et entretiens tous les êtres, qui es bon pour tous

וּמְטִיב לְכָל, וּמְכִין מְזוּן לְכָל-בְּרִיּוֹתָיו, אֲשֶׁר בָּרָא.
בְּרוּךְ אַתָּה יי, הוֹן אֵת הַכֹּל:

נוֹדָה לָךְ, יי אֱלֹהֵינוּ, עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאַבּוֹתֵינוּ אֶרֶץ
חֻמְדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה, וְעַל שֶׁהוֹצַאתָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּפְדִיתָנוּ מִבַּיִת עַבְדִּים, וְעַל בְּרִיתְךָ
שֶׁחִתַּמְתָּ בְּבִשְׂרָנוּ, וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ, וְעַל חֻקֶּיךָ
שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ, וְעַל חַיִּים, חוֹן וְחֶסֶד שֶׁחֻנַּנְתָּנוּ, וְעַל
אֲכִילַת מְזוּן, שֶׁאַתָּה זָן וּמְפָרֵס אוֹתָנוּ תָּמִיד,
בְּכָל-יוֹם וּבְכָל-עֵת וּבְכָל-שָׁעָה:

וְעַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ, אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים
אוֹתְךָ, וְיִתְבָּרֵךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָל-חַי תָּמִיד, לְעוֹלָם וָעֶד:
כְּכַתוּב. וְאֲכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ, וּבִרְכַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, עַל-
הָאָרֶץ הַטוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, עַל-
הָאָרֶץ וְעַל-הַמְזוּן:

רַחֵם, יי אֱלֹהֵינוּ, עַל-יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם
עִירְךָ, וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ, וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד
מְשִׁיחֶךָ, וְעַל-חַבְּיַת הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ
עָלָיו: אֱלֹהֵינוּ, אֲבִינוּ רַעְנָנוּ, זִוְנָנוּ, פִּרְנָסָנוּ וְכָל-לִבְנוּ
וְהַרְוִיחְנוּ וְהַרְוִחְלָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, מִהַרְהָ מִכָּל-צָרוֹתֵינוּ:
וְנָא אֲלֵתְצַרִיכָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, לֹא לִיְדֵי מִתְנַת בְּשׂוֹר
וְדָם, וְלֹא לִיְדֵי הַלְוָאָתָם, כִּי אִם לִיְדֵךָ הַמְּלֹאָה,
הַפְּתוּחָה, הַקְּדוּשָׁה וְהַרְחֲבָה, שְׁלֹא נִבּוֹשׁ וְלֹא נִכְלָם
לְעוֹלָם וָעֶד:

et qui pourvois à la subsistance de toutes les créatures que tu as créées. Sois béni, Eternel, qui nourris l'univers.

2° Bénédiction

Nous te rendons grâce, ô Eternel, notre Dieu, de ce que tu as donné en partage à nos ancêtres un pays délicieux, bon et vaste; de ce que tu nous as retirés, Eternel, notre Dieu, du pays d'Égypte, et nous as délivrés de l'esclavage; de ton alliance, dont tu as imprimé le signe dans notre chair, de ta Loi que tu nous as enseignée et des préceptes que tu nous as fait connaître; de la vie, des faveurs et des bontés dont tu nous as comblés; de la nourriture, enfin, que tu nous donnes et que tu nous accordes sans cesse, chaque jour, en tout temps et à toute heure. Pour tous ces bienfaits, ô Eternel, notre Dieu, nous te rendons grâce et nous te bénissons. Que ton nom soit béni par la bouche de tout vivant, à jamais, ainsi qu'il est écrit⁸³⁾: «Tu mangeras, tu te rassasieras et tu rendras grâce alors à l'Eternel, ton Dieu, du bon pays qu'il t'aura donné.» Sois béni, Eternel, pour ce pays et pour cette nourriture.

3° Bénédiction

Prends en pitié, Eternel, notre Dieu, Israël, ton peuple, Jérusalem, ta ville, Sion, la résidence de ta majesté, la dynastie royale de David, ton oint, et la grande et sainte maison qui fut placée sous l'invocation de ton nom. O notre Dieu, notre père, sois notre pasteur, nourris-nous, entretiens-nous, sustente-nous, sauve-nous, Eternel, notre Dieu, et délivre-nous promptement de toutes nos peines. De grâce, ô Eternel, notre Dieu, préserve-nous de la nécessité de recourir aux dons ou aux prêts des hommes, et puissions-nous ne jamais devoir notre secours qu'à ta main, toujours pleine et ouverte, toujours sainte et généreuse, afin que nous ne subissions jamais ni honte ni humiliation!

⁸³⁾ Deut., VIII, 10.

רצה והתלצנו, יי אלהינו, במצותיך, ובמצות יום השביעי, השבת
הגדול והקדוש הזה, כי יום זה גדול וקדוש הוא לפניך, לשבת
בו ולגות בו באהבה כמצות רצונך. ברצונך הניח לנו, יי אלהינו,
שלא תהי צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו, ותראנו, יי אלהינו,
בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך, כי אתה הוא
בעל הישועות ובעל הנחמות:

אלהינו ואלהי אבותינו. יעלה ויבא ויגיע ויראה
וירצה וישמע ויפקד ויזכר זכרוננו ופקדוננו, וזכרון
אבותינו. וזכרון משיח בן דוד עבדך. וזכרון
ירושלים עיר קדשך. וזכרון כל עמך בית ישראל
לפניך. לפלטה ולטובה ולחן ולחסד ולרחמים
ולחיים ולשלום ביום חג המצות הזה. זכרנו יי
אלהינו בו לטובה. ופקדנו בו לברכה. והושיענו
בו לחיים. ובדבר ישועה ורחמים חוס וחסנו, ורחם
עלינו והושיענו, כי אליך עינינו, כי אל מלך חנון
ורחום אתה:

ובנה ירושלים, עיר הקדש, במהרה בימינו.
ברוך אתה יי, בנה ברחמי ירושלים. אמן:

ברוך אתה יי, אלהינו, מלך העולם, האל אבינו,
מלכנו, אדירנו, בוראנו, גאלנו, יוצרנו, קדושנו, קדוש
יעקב, רוענו, רועה ישראל, המלך הטוב והמטיב
לכל שבכל יום ויום הוא הטוב, הוא מטיב, הוא
יטיב לנו. הוא גמלנו, הוא גומלנו, הוא יגמלנו

Le Sabbat on ajoute:

Eternel, notre Dieu, daigne nous fortifier par l'observance de tes préceptes et (en particulier) par l'observance du septième jour, ce saint et grand jour de Sabbat. Oui, ce jour est grand et saint devant toi, et nous devons le consacrer avec amour au repos et à la quiétude, selon le précepte de ta volonté! Que par ta volonté, Eternel, notre Dieu, il n'y ait ni détresse, ni peine, ni chagrin en notre jour de repos. Permetts-nous aussi, Eternel, notre Dieu, de voir consolée Sion, ta ville, et restaurée Jérusalem, ta sainte cité; car c'est toi qui es la source de tout secours et de toute consolation.

Notre Dieu et Dieu de nos pères, que notre souvenir et notre mémoire, le souvenir de nos ancêtres, le souvenir du Messie, fils de David, ton serviteur, le souvenir de Jérusalem, ta cité sainte, et le souvenir de tout ton peuple, la maison d'Israël, s'élèvent, arrivent, parviennent, comparaissent, soient agréés, accueillis, considérés et rappelés devant toi, pour notre salut et notre bonheur, pour que nous obtenions ta faveur, ta grâce, ta miséricorde, la santé et la paix, en ce jour de la *Fête des Azymes*. Souviens-toi de nous, Eternel, notre Dieu, en ce jour, pour notre bien; pense à nous, pour nous bénir; secours-nous, pour nous accorder la santé, et, par ta parole salutaire et miséricordieuse, protège-nous, favorise-nous, aie pitié de nous et assiste-nous; car c'est vers toi que sont tournés nos regards, toi qui es un Dieu clément et miséricordieux.

Rebâtis, bientôt et de nos jours, Jérusalem, la ville sainte. Sois béni, Eternel, qui dans ta bonté, rebâtiras Jérusalem. Amen! —

4e Bénédiction

Sois béni, Eternel, notre Dieu, Roi de l'univers, Dieu puissant, notre Père, notre Roi, notre Protecteur, notre Créateur, notre Libérateur, notre Auteur, notre Saint, Saint de Jacob, notre Pasteur, Pasteur d'Israël, ô Roi plein de bonté et Bienfaiteur de tout ce qui est; toi qui journellement nous as prodigué, nous prodigues et nous prodigueras tes faveurs. Tu as béni le passé, tu bénis le présent et tu béniras l'avenir en nous comblant à jamais de faveur, de bonté et de miséri-

לְעֵד לַחֵן, לַחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרֹחוֹת, הַצְלָה וְהַצְלָחָה,
בְּרִכָּה וַיְשׁוּעָה, נְחֻמָּה, פְּרִיָּסָה וְכִלְכִּלָּה וּרְחֻמִּים
וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל־טוֹב, וּמְכַל־טוֹב אֵלֵי־יַחְסְרָנוּ:

הַרְחֵמֵן. הוּא יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֵד:

הַרְחֵמֵן. הוּא יִתְבָּרַךְ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

הַרְחֵמֵן. הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דוֹרִים וַיִּתְפָּאֵר בְּנוֹ
לְנֶצַח נְצָחִים וַיִּתְהַדָּר בְּנוֹ לְעֵד וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים:

הַרְחֵמֵן. הוּא יִפְרִי־נִסְגוֹ בְּכְבוֹד: הַרְחֵמֵן. הוּא יִשְׁבּוֹר
עָלֵינוּ מֵעַל צוֹאֲרָנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיזוֹת לְאָרְצֵנוּ:

הַרְחֵמֵן. הוּא יִשְׁלַח בְּרִכָּה מְרֻבָּה בְּבֵית הַזֶּה וְעַל
שְׁלַחַן זֶה שְׂאֵכְלֵנוּ עִלּוּ: הַרְחֵמֵן. הוּא יִשְׁלַח לָנוּ

אֶת־אֱלֹהֵי הַנְּבִיא, זְכוֹר לְטוֹב, וַיְבַשֶּׁר־לָנוּ בְּשׂוֹרוֹת
טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וּנְחֻמּוֹת: הַרְחֵמֵן. הוּא יִבְרַךְ

הַבָּנִים עַל שְׁלַחַן אֲבוֹתָם: *Les enfants à la table de leurs parents:*

אֶת־אֲבֵי מוֹרֵי, בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה, וְאֶת־אֲמֵי מוֹרְתֵי,
בְּעֵלַת הַבַּיִת הַזֶּה, אוֹתָם וְאֶת־בֵּיתָם וְאֶת־זֶרְעָם,
וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם,

בְּעַל הַבַּיִת: *Le chef de famille chez lui:*

אוֹתִי וְאֶת־אִשְׁתִּי וְאֶת־בֵּיתִי (וְאֶת־זֶרְעִי) וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לִי,

בְּעֵלַת הַבַּיִת: *L'épouse chez elle:*

אוֹתִי וְאֶת־בְּעָלִי (וְאֶת־זֶרְעִי) וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לִי,

הַאוֹרַח: *Un invité:*

(וְ)אֶת־רֵב בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה, אוֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בֵּיתוֹ וְאֶת־זֶרְעוֹ,
וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לוֹ,

בְּמִסִּיבַת רַבָּה: *En présence d'une nombreuse assistance:*

(וְ)אֶת־כָּל־הַמְסִיבִין בָּאֵן,

corde et en nous accordant le bien-être, le salut, la prospérité, la bénédiction, le secours, la consolation, la nourriture, la subsistance, la miséricorde, la santé, la paix, le complet bonheur, et en ne nous laissant manquer d'aucun bien.

Que le Dieu de miséricorde soit notre Roi à tout jamais!

Que le Dieu de miséricorde soit glorifié dans le ciel et sur la terre!

Que le Dieu de miséricorde soit loué de génération en génération, exalté par nous de siècle en siècle et célébré par nous à tout jamais!

Que le Dieu de miséricorde nous accorde une subsistance honorable!

Que le Dieu de miséricorde brise tout joug (humiliant) imposé à notre cou et nous ramène, la tête haute, dans notre pays!

Que le Dieu de miséricorde envoie sa bénédiction surabondante à cette maison et à cette table où nous venons de manger!

Que le Dieu de miséricorde nous envoie le prophète Elie (bénie soit sa mémoire!) pour nous annoncer d'heureux messages, le secours et la consolation!

Que le Dieu de miséricorde

Les enfants à la table de leurs parents:

bénisse mon père, maître de cette maison, et ma mère, maîtresse de cette maison, eux, leur maison, leurs enfants et tout ce qui leur appartient,

Le chef de famille chez lui:

me bénisse ainsi que mon épouse, ma maison, mes enfants et tout ce qui est à moi,

L'épouse chez elle:

me bénisse ainsi que mon époux, mes enfants et tout ce qui est à moi,

Un invité:

bénisse le maître de cette maison, lui, son épouse, sa maison, ses enfants et tout ce qui est à lui,

En présence d'une nombreuse assistance:

et tous les assistants,

מִדֶּאֱשִׁיב לִי. כָּל־תְּגִמּוּלוֹהוּ עָלַי: כּוֹס־יִשׁוּעוֹת
 אֲשָׂא. וּבִשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: נְדָרַי לִי אֲשַׁלֵּם. נְגִדְהֵנָּה
 לְכָל־עַמּוֹ: יִקַּר בְּעֵינַי יְיָ. הַמְּוֹתָה לַחֲסִידָיו: אָנָּה
 יְיָ כִּי־אֲנִי עַבְדְּךָ. אֲנִי עַבְדְּךָ בְּיָרְאֻמְתְּךָ. פִּתְחֹתַי
 לְמוֹסְרֵי: לֵךְ אֲזַבַּח זֶבַח תּוֹדָה. וּבִשֵׁם יְיָ אֶקְרָא:
 נְדָרַי לִי אֲשַׁלֵּם. נְגִדְהֵנָּה לְכָל־עַמּוֹ: בַּחֲצֹצְרוֹת
 בַּיִת יְיָ. בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הִלְלוּהָ:

הִלְלוּ אֶת־יְיָ כָּל־גּוֹיִם. שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִיּוֹת:
 כִּי גִבֹר עָלֵינוּ חֲסִדּוֹ. וְאֲמֵת־יְיָ לְעוֹלָם הִלְלוּהָ:

(הוֹדוּ*) לִי כִּי־טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

וְאִמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

וְאִמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֱרֹן. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

וְאִמְרוּ־נָא יְרֵאֵי יְיָ. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

מִן־הַמַּצֵּר קָרָאתִי יְיָ. עֲנֵנִי בַמֶּרְחֹבֵיהָ: יְיָ לִי

לֹא אִירָא. מַה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְיָ לִי בְּעֹזְרִי. וְאֲנִי

אִרְאֶה בְּשִׁנְאֵי: טוֹב לַחֲסוֹת בְּיְיָ. מִבְּטָח בְּאָדָם:

*) Voir Appendice, No. 1, p. 119.

Que ferai-je pour l'Éternel
en retour de toutes ses bontés pour moi?
Je lèverai la coupe du salut,
et proclamerai le nom de l'Éternel.

Mes vœux, je les acquitterai envers l'Éternel,
à la face de tout son peuple.

Une chose précieuse aux regards de l'Éternel,
c'est la mort de ses pieux serviteurs.

Grâce, ô Éternel, car je suis ton serviteur,
je suis ton serviteur, fils de ta servante;
puisses-tu dénouer mes liens!

A toi, j'offrirai un sacrifice de reconnaissance,
et je proclamerai le nom de l'Éternel.

Mes vœux, je les acquitterai envers l'Éternel,
à la face de tout son peuple,
dans les parvis de la maison de l'Éternel,
dans ton enceinte, ô Jérusalem. Alléluia!

Psaume CXVII

LOUEZ l'Éternel, vous tous, ô peuples,
glorifiez-le, vous toutes, ô nations!
Car immense est sa bonté en notre faveur,
la bienveillance de l'Éternel demeure à jamais.
Alléluia!

Psaume CXVIII

RENDEZ hommage à l'Éternel, car il est bon,
car sa bonté subsiste à jamais.
Qu'ainsi donc dise Israël,
car sa bonté subsiste à jamais;
qu'ainsi dise la maison d'Aaron,
car sa bonté subsiste à jamais;
qu'ainsi disent ceux qui révèrent l'Éternel,
car sa bonté subsiste à jamais.

Du fond de ma détresse j'ai invoqué l'Éternel:
il m'a répondu [en me mettant] au large.
L'Éternel est avec moi, je ne crains rien:
les hommes, que pourraient-ils contre moi?
L'Éternel est pour moi, avec ceux qui m'assistent;
aussi me repaîtrai-je de la vue de mes hâsseurs.

טוב לחסות בַּיְי. מִבֶּטֶחַ בְּנִדְיָבִים: כָּל־גֹּוִים סִבְּבוֹנִי.
בָּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם: סִבְּבוֹנִי גַם־סִבְּבוֹנִי. בָּשֵׁם יְיָ
כִּי אֲמִילֵם: סִבְּבוֹנִי כְדַבְרִים. דַּעְכוּ כָּאֵשׁ קוֹצִים.
בָּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם: דַּחַח דְּחִיתַנִּי לְנֶפֶל. וַיִּי עֲזַרְנִי:
עָזַר וְזָמַרְתָּ יְהוָה. וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה
בְּאֶהְלִי צְדִיקִים. יָמִין יְיָ עָשָׂה חַיִל: יָמִין יְיָ רוֹמְמָה.
יָמִין יְיָ עָשָׂה חַיִל: לֹא־אָמוֹת כִּי־אֶחְיֶה. וְאֶסְפָּר
מַעֲשֵׂה־יְהוָה: יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה. וְלִמְצוֹת לֹא נִתְּנָנִי: פִּתְחוּ
לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק. אֲבֹאִיבֶם אוֹדָה יְהוָה: וְהִדְהִשְׁעַר לִי.
צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ:

אוֹדָה כִּי עֲנִיתַנִּי. וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: אורח

אָבִן מֵאִסּוֹ הַבּוֹנִים. הִיָּתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה: אבן

מֵאֵת יְיָ הִיָּתָה זֹאת. הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: אכח

וְהִדְהִיּוֹם עָשָׂה יְיָ. נְגִילָה וְנִשְׂמָחָה בּוֹ: מ

אָנָּה * יְיָ הוֹשִׁיעָה נָא.

אָנָּה יְיָ הוֹשִׁיעָה נָא.

אָנָּה יְיָ הַצְּלִיחָה נָא.

אָנָּה יְיָ הַצְּלִיחָה נָא:

*1 Voir Appendice, No. 1, p. 119.

Mieux vaut s'abriter en l'Éternel
que de mettre sa confiance dans les hommes.
Mieux vaut s'abriter en l'Éternel
que de mettre sa confiance dans les grands.

Que tous les peuples m'enveloppent:
au nom de l'Éternel, je les taille en pièces.
Qu'ils m'entourent, qu'ils me cernent de toutes parts:
au nom de l'Éternel, je les taille en pièces.
Qu'ils m'entourent comme des abeilles,
soient brûlants comme un feu de broussailles:
au nom de l'Éternel, je les taille en pièces.
On m'a violemment poussé pour me faire tomber,
mais l'Éternel m'a prêté assistance.

Il est ma force et ma gloire, l'Éternel:
il a été mon salut.

Le son des chants de joie et de salut
[retentit] dans les tentes des justes:
la droite de l'Éternel procure la victoire.
la droite de l'Éternel est sublime:
la droite de l'Éternel procure la victoire.
Je ne mourrai point, mais je vivrai,
pour proclamer les œuvres de l'Éternel.
L'Éternel m'avait durement éprouvé,
mais il ne m'a pas livré en proie à la mort.

Ouvrez-moi les portes du salut,
je veux les franchir, rendre hommage à l'Éternel.
Voici la porte de l'Éternel,
les justes la franchiront!

Je te rends grâce pour m'avoir exaucé,
tu as été mon salut. *(bis)*
La pierre qu'ont dédaignée les maçons,
est devenue la plus précieuse des pierres d'angle. *(bis)*
C'est l'Éternel qui l'a voulu ainsi,
cela paraît merveilleux à nos yeux. *(bis)*
Ce jour, l'Éternel l'a préparé,
consacrons-le par notre joie, par notre allégresse. *(bis)*

De grâce, Éternel, secours-nous; *(bis)*
de grâce, Éternel, donne-nous le succès. *(bis)*

וְכִלְיֵי־לִבָּבוֹת יִירָאוּהָ. וְכִלְיֵי־קֶרֶב וְכִלְיֹת יִזְכְּרוּ לְשִׁמְךָ.
 כִּדְבַר שְׁפָתוֹב. כָּל־עֲצָמוֹתַי תֵּאֱמַרְנָה, יְיָ מִי כָמוֹךָ.
 מִצִּיל עֲנִי מִחֹזֶק מִכְּנֹנִי, וְעֲנִי וְאֲבִיוֹן מִגֹּזְלוֹ: מִי יִדְמֶה
 לָךְ וּמִי יִשְׁוֶה־לָּךְ וּמִי יַעֲרֶךְ־לָּךְ. הֵאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר
 וְהַנּוֹרָא, אֵל עֲלִיּוֹן, קִנְיַת שָׁמַיִם וְאָרֶץ: גִּהֲלֵלְךָ
 וְנִשְׁבַּחְךָ וְנִפְאָרְךָ וְנִבְרַךְ אֶת־שֵׁם קִדְשֶׁךָ. כָּאֲמֹר.
 לְדוֹד, בְּרַכֵּי נַפְשִׁי אֶת־יְיָ, וְכִלְיֵי־קֶרְבִי אֶת־שֵׁם קִדְשׁוֹ:
 הֵאֵל בְּתַעֲצָמוֹת עֲזָךְ. הַגָּדוֹל בְּכַבוֹד שִׁמְךָ. הַגִּבּוֹר
 לְנִצָּח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרָאוֹתֶיךָ. הַמְלִיךָ הַיּוֹשֵׁב עַל־פְּסֵאֵר
 רֶם וְנִשְׂא:

שׁוֹכֵן עַד, מְרוֹם וְקְדוֹשׁ שְׁמוֹ. וְכַתוּב.
 רַגְנֵנוּ צְדִיקִים בְּיְיָ, לְיִשְׂרָאֵל נְאֻה תְּהִלָּה:

בְּפִי יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל.

וּבִדְבָרֵי צְדִיקִים תִּתְבָּרַךְ.

וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְרוֹמֵם.

וּבִקְרֵב קְדוֹשִׁים תִּתְקַדֵּשׁ:

וּבְמַקְהֵלוֹת רַבּוֹת עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּרַנָּה
 יִתְפָּאֵר שִׁמְךָ, מִלְּכֵנוּ, בְּכָל־דּוֹר וְדוֹר. שְׁפֵן חוֹבֵת כָּל־
 הַיּוֹצֵרִים לְפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, לְהוֹדוֹת
 לְהַלֵּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדָּר לְבָרַךְ לְעַלֵּה
 וּלְקַלֵּם עַל כָּל־דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת דָּוִד בְּרִישֵׁי
 עֲבָדֶךָ מְשִׁיחֶךָ:

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לְעַד מִלְּכֵנוּ, הֵאֵל הַמְּלִיךָ הַגָּדוֹל
 וְהַקְּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לָךְ נְאֻה, יְיָ אֱלֹהֵינוּ

vent exalter ton nom, comme il est écrit¹⁰²⁾: «Tous mes membres disent :«qui est comme toi, Eternel?» Tu délivres le faible des mains du plus fort que lui, l'humble et le nécessiteux (du joug) de son oppresseur. Qui te ressemble, qui t'égale et qui pourrait t'être comparé, ô Dieu grand, fort et redoutable, Dieu suprême, créateur du ciel et de la terre? Nous voulons te louer, te glorifier, te célébrer et bénir ton saint nom, comme il est dit¹⁰³⁾: «De David. — Bénis, ô mon âme, l'Eternel, que tout mon être bénisse son saint nom!»

Tu es Dieu par ta puissance sans bornes; tu es grand dans la gloire de ton nom; tu es fort à jamais et fécond en merveilles innombrables. Tu es le Roi siégeant sur le trône le plus sublime.

Tu trônes éternellement, toi qui t'appelles le Très-Haut et Saint. Et il est écrit¹⁰⁴⁾: «Entonnez, ô justes, des chants en l'honneur de l'Eternel; aux hommes intègres sied sa louange.»

Sois loué par la bouche des hommes intègres,
glorifié par les paroles des justes,
exalté par la langue des hommes pieux,
sanctifié au milieu des saints.

Dans les nombreuses assemblées de ton peuple Israël, ton nom, ô notre Roi, est glorifié de génération en génération. Car il est du devoir de chaque créature, ô Eternel, notre Dieu et Dieu de nos pères, de te rendre grâce, de te louer, de te glorifier, de t'exalter, de te célébrer, de te bénir, de te rendre hommage avec toutes les paroles des cantiques et des louanges de David, fils de Yichaï, ton serviteur et ton oint.

Que ton nom soit glorifié à jamais, ô notre Roi, Dieu Tout-Puissant, Roi, grand et saint dans le ciel et sur la terre. Car à toi, ô Eternel, notre Dieu et Dieu de nos pères, con-

¹⁰²⁾ Ps. XXXV, 10. ¹⁰³⁾ Ps. CIII, 1. ¹⁰⁴⁾ Ps. XXXIII, 1.

וְאֵלֵהי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיר וְשִׁבְחָהּ, הַלֵּל וְזַמְרָה, עִז
וּמְמַשְׁלָהּ, נֶצַח גְּדֻלָּהּ וְגִבּוֹרָהּ, תְּהַלֵּלָהּ וְתִפְאָרֶתָהּ,
קִדְשָׁהּ וּמַלְכוּתָהּ, בְּרִכּוֹת וְהוֹדָאוֹת, מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֵל מֶלֶךְ גְּדוֹל בְּתִשְׁבָּחוֹת, אֵל
הַהוֹדָאוֹת, אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת, הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זַמְרָה,
מֶלֶךְ, אֵל חַי הָעוֹלָמִים:

בליל ראשון של פסח אומרים זה:

Se dit seulement le premier soir:

וּבְכֹן ⁽¹⁰²⁾ וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

בַּלַּיְלָה:	אִז רַב נִסִּים הַפְּלֵאת
הַלַּיְלָה:	בְּרֵאשׁ אֲשֶׁמוֹרוֹת זֶה
לַיְלָה:	גַּר צֶדֶק נִצְחָתוֹ כִּנְחַלֵּק לוֹ
	וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:
הַלַּיְלָה:	זָנַת מֶלֶךְ גָּרַר בַּחֲלָם
לַיְלָה:	הַפְּחִדָה אֶרְמִי בְּאִמּוֹשׁ
לַיְלָה:	וַיִּשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר וַיִּזְכַּל לוֹ
	וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:
הַלַּיְלָה:	זָרַע בְּכוֹרֵי פֶתְרוֹס מִחֲצֵת בַּחֲצֵי
בַּלַּיְלָה:	חֵילָם לֹא מִצְאוֹ בְּקוֹמָם
לַיְלָה:	טָסַת נְגִיד חֲרָשֶׁת סְלִית בְּכוֹכְבֵי
	וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

⁽¹⁰²⁾ L'auteur de ce piyyout est R. Yannai, maître de Kalir; il vivait au 7e siècle en Palestine. Voir I. Davidson, Ma'hzor Yannai, 37 (New-York, 1919); dans notre rite, on le dit aussi dans la querôba de עַבְת הַנְּרוֹל. Ni Maimonide ni Abouardham qui tous les deux étaient adversaires du piyyout, ne le mentionnent comme partie de la Haggadah.

viennent chant et louange, cantiques et hymnes, force et domination, victoire, grandeur et puissance, gloire et splendeur, sainteté, bénédictions et paroles de reconnaissance, dès maintenant et à jamais. Béni sois-tu, Eternel, Dieu puissant, Roi, grand et glorifié, Dieu, objet de notre reconnaissance, Maître de toutes les merveilles, qui aimes nos hymnes mélodieuses, Roi, Dieu, éternellement vivant!

Se dit seulement le premier soir:

Piyyout:
«C'était au
milieu de la
nuit»

«Thème: «C'était au milieu de la nuit!»

Alors tu opéras de nombreux miracles dans la nuit,
Au commencement des veillées de cette nuit.
Le pieux Abraham, tu l'as rendu vainqueur,
lorsque se divisa pour lui la nuit¹⁰⁶).

«C'était au milieu de la nuit.»

Tu jugeas le roi de Guerar dans un songe de la nuit¹⁰⁷.
Tu intimidas l'Araméen (Laban)
dans l'obscurité de la nuit¹⁰⁸).

Israël (Jacob) lutta avec un ange et
en triompha pendant la nuit¹⁰⁹).

«C'était au milieu de la nuit.»

Tu as tué les premiers-nés de Patros
(Égypte) au milieu de la nuit.
Ils ne trouvèrent plus leur force¹¹⁰),
lorsqu'ils se levèrent la nuit.
L'entrain de l'armée de 'Harócheth,
tu l'as arrêté par les étoiles de la nuit¹¹¹).

«C'était au milieu de la nuit.»

¹⁰⁶) Voir Genèse, XIV, 15 et suivants.

¹⁰⁷) Voir Genèse, XX, 3.

¹⁰⁸) Voir Genèse, XXXI, 24, 29 et 42.

¹⁰⁹) Voir Genèse, XXXII, 25 et suivants.

¹¹⁰) Leurs enfants.

¹¹¹) Voir Juges, IV, 2 et V, 20.

וְעַץ מִחֶרֶף לְנוֹפֵף אֹוֹי הוֹבֶשֶׁת פִּגְרִי
 בְּלִילָה:

כָּרַע גַּל וּמִצְבוֹ בְּאִישׁוֹן
 לִילָה:

לְאִישׁ חֲמוּדוֹת נִגְלָה רַז חֲזוֹת
 לִילָה:

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

מִשְׁתַּכֵּר בְּכָלִי קָדָשׁ נִהְרַג בּוֹ
 בְּלִילָה:

נֹשַׁע מִבּוֹר אַרְיֹות פּוֹתֵר בְּעַתּוֹתַי
 לִילָה:

שֵׁנָאָה נָטַר אֲגָגִי וְכָתַב סְפָרִים
 בְּלִילָה:

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

עוֹרֶרֶת נִצְחָה עָלָיו בְּנִדָּד שְׁנַת
 לִילָה:

פֹּוֹרָה תִדְרֹוֹךְ לְשֹׁמֵר מֵהָ
 מְלִילָה:

צָרַח כִּשְׁמֵר וְשָׁח אֶתֵּא בְקָר וְגַם
 לִילָה:

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

קָרַב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא
 לִילָה:

רֵם הוֹדַע כִּי לָהּ הַיּוֹם אַף לָהּ
 הַלַּיְלָה:

שׁוֹמְרִים הַפְּקֵד לְעִירָה כָּל הַיּוֹם וְכָל
 הַלַּיְלָה:

תֵּאָאִיר כְּאֹזֶר יוֹם חֲשֵׁכֶת
 לִילָה:

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

Le blasphémateur voulut brandir
la main contre la belle (Jérusalem);
mais tu fis dessécher par la mort
son armée pendant la nuit ¹¹²).

Bel (idole des Babyloniens) s'écroula
et avec lui son piédestal dans les ténèbres de la nuit ¹¹³).

Au bien-aimé (Daniel) fut révélé le
secret dans une vision de la nuit ¹¹⁴).

«C'était au milieu de la nuit.»

Celui qui s'enivrait dans des vases sacrés du Temple
(Balthasar) fut tué la même nuit ¹¹⁵).

Il (Daniel) fut sauvé de la fosse aux lions,
celui qui savait expliquer les visions
mystérieuses de la nuit ¹¹⁶).

L'Agaghite (Aman) ¹¹⁷, plein de haine, rédigea
ses édits pendant la nuit.

«C'était au milieu de la nuit.»

Tu amenas ton triomphe en éloignant
du roi Assuérus le sommeil de la nuit ¹¹⁸).

Foule le pressoir en faveur de ceux qui
attendent la fin de la nuit ¹¹⁹).

Lorsqu'on criera comme un gardien en disant:
«Le jour est venu et aussi la nuit» ¹²⁰).

«C'était au milieu de la nuit.»

Amène le jour (messianique), qui ne sera
ni jour ni nuit ¹²¹).

Très-Haut, manifeste qu'à toi appartiennent le
jour et la nuit.

Etablis des gardiens pour ta ville
qui veillent jour et nuit ¹²²).

Fais briller comme la splendeur du jour les ténèbres de
la nuit ¹²³).

«C'était au milieu de la nuit.»

¹¹²) Voir II Rois, XVIII et XIX: la défaite de l'armée assyrienne.
¹¹³) Voir Quim'hi sur Isaïe, XLVI, 1. ¹¹⁴) Daniel, II, 19 et IV, 6.
¹¹⁵) Daniel, V, 3 et 30. ¹¹⁶) Daniel, VI, 23. ¹¹⁷) Esther, III, 1 et 10.
¹¹⁸) Esther, VI, 1. ¹¹⁹) De l'exil; sur les expressions, voir Isaïe,
LXIII, 3 et XXI, 11. ¹²⁰) La nuit de la délivrance messianique; Isaïe,
XXI, 12. ¹²¹) Zacharie, XIV, 17. ¹²²) Isaïe, LXII, 6. ¹²³) Aux
temps messianiques.

בליל שני של ססח אומרים זה:

Se dit seulement le deuxième soir:

וּבְכֵן ⁽¹²⁴⁾ וְאָמַרְתֶּם זָבַח פֶּסַח:

בְּפֶסַח: אָמַץ גְּבוּרוֹתַיִךְ הַפְּלֵאתָ

פֶּסַח: בְּרֵאשׁ כָּל מוֹעֲדוֹת נְשֵׂאתָ

פֶּסַח: גְּלִיתָ לְאַזְרְחֵי חֲצוֹת לַיִל

וְאָמַרְתֶּם זָבַח פֶּסַח:

בְּפֶסַח: דָּלַתַי דְּפַקְתָּ כְּחוּם הַיּוֹם

בְּפֶסַח: הִסְעִיד נּוֹצְצִים עֲגוֹת מִצּוֹת

פֶּסַח: וְאֵל הַבְּקָר רָץ זָכַר לְשׁוֹר עֲרֹךְ

וְאָמַרְתֶּם זָבַח פֶּסַח:

פֶּסַח: זָעַמוּ סְדוּמִים וְלִהְטוּ בְּאֵשׁ

פֶּסַח: חָלַץ לוֹט מֵהֶם וּמִצּוֹת אָפָה בְּקֶץ

בְּפֶסַח: טָאטְטָת אַדְמַת מוֹף וְנוֹף בְּעֵבֶרֶךְ

וְאָמַרְתֶּם זָבַח פֶּסַח:

פֶּסַח: זֶה רֵאשׁ כָּל אֹזֶן מְחַצֶּת בְּלִיל שְׁמֹר

פֶּסַח: כְּבִיר עַל גֶּן בְּכוֹר פְּסַחְתָּ בְּדָם

בְּפֶסַח: לְבַלְתִּי תַת מִשְׁחִית לְבֵא בְּפִתְחִי

וְאָמַרְתֶּם זָבַח פֶּסַח:

¹²⁴⁾ Ce piyyout se trouve aussi, dans notre rite, dans la qeròbà du 2e jour de Pâque; d'après Landshuth, עֲסִירֵי הַכְּבוֹדָה א il est d'Ele' azar Kalir, qui vivait au 8e siècle en Palestine.

Se dit seulement le deuxième soir:

Piyyout:
«Dites:
c'est la fête
de Pâque»

Thème: «Dites: c'est la fête de Pâque». ¹²⁵⁾

Tu as manifesté la puissance de tes merveilles
à la fête de Pâque.

A la tête de toutes les autres tu as placé
la fête de Pâque ¹²⁶⁾.

Tu révélas à l'Oriental (Abraham) ¹²⁷⁾ ce qui adviendrait
au milieu de la nuit de Pâque.

Dites: «C'est la fête de Pâque!»

Tu frappas à sa porte pendant la chaleur
du jour ¹²⁸⁾ de Pâque.

Il offrit aux anges les pains azymes de Pâque.

Il courut à l'étable pour leur servir un bœuf
présageant le sacrifice de Pâque.

Dites: «C'est la fête de Pâque!»

Les impies de Sodome furent consumés par
le feu à Pâque.

Loth (seul) fut sauvé parmi eux, et il fit
cuire des pains azymes ¹²⁹⁾ à Pâque.

Tu châtiâs le territoire de Moph et Noph ¹³⁰⁾
(Egypte) en y passant à Pâque.

Dites: «C'est le sacrifice de Pâque!»

Eternel, tu frappas tous les premiers-nés,
pendant la nuit prédestinée de Pâque.

Tout-Puissant! Ton premier-né ¹³¹⁾, tu l'as
épargné pour avoir sacrifié le sang de Pâque.

Tu ne permis pas au fléau d'entrer
dans mes portes à Pâque.

Dites: «C'est la fête de Pâque!»

¹²⁵⁾ d'après Exode, XII, 27. ¹²⁶⁾ Exode, XII, 15 et suiv.; Lévitique, XXIII, 5; Nombres, XXVIII, 16. ¹²⁷⁾ Voir Ps. LXXXIX, 1 et Rachi sur ce verset. ¹²⁸⁾ Genèse, XVIII, 1 et Rachi. ¹²⁹⁾ Genèse, XIX, 3. ¹³⁰⁾ Provinces et villes en Egypte, voir Isaïe, XIX, 13, Jérémie, II, 16. Osée, IX, 6. ¹³¹⁾ Exode, IV, 22.

כְּמִסְגֵּרַת סִגְרָה בְּעֵתוֹתַי פֶּסֶח:
 נִשְׁמְדָה מִדֵּן בְּצִלִּיל שְׁעוֹרֵי עֹמֵר פֶּסֶח:
 שׁוֹרְפוֹ מִשְׁמַנֵּי פוֹל וְלוֹד בִּיקְדָּ יְקוֹד פֶּסֶח:
 וְאִמְרָתֶם זָבַח פֶּסֶח:
 עוֹד הַיּוֹם בְּנוֹב לְעִמּוֹד עַד גְּעָה עוֹנֵת פֶּסֶח:
 פֶּס יָד כְּתֻבָּה לְקַעְקַע צוֹל בְּפֶסֶח:
 עֲפָה הַצִּפִּית עֲרוֹךְ הַשְּׁלֶחֶן בְּפֶסֶח:
 וְאִמְרָתֶם זָבַח פֶּסֶח:
 קָהַל כְּנֶסֶה הַדֹּסָה לְשֵׁלֶשׁ צוֹם בְּפֶסֶח:
 רֹאשׁ מִבֵּית רָשַׁע מִחֲצֵת בְּעֵץ חַמְשִׁים בְּפֶסֶח:
 שְׁתֵּי אֱלֹהִים רָגַע תְּבִיא לְעוֹצֵיט בְּפֶסֶח:
 תֵּעַז יְדָךְ תִּרְוֹם יְמִינְךָ כְּלִיל הַתְּקַדֵּשׁ חַג פֶּסֶח:
 וְאִמְרָתֶם זָבַח פֶּסֶח:

Le chant qui suit exalte la grandeur et la puissance de Dieu; les attributs de Dieu, dans le texte hébreu, se suivent dans l'ordre de l'alphabet hébreu. Voir Appendice, p. 120 et 121.

כִּי לֹא נִאֲהָה. כִּי לֹא יֵאָהָה.¹³⁷
 אֲדִיר בְּמִלּוּכָה. בָּחוּר כְּהִלְכָה. גְּדוּדֵי יִאֲמְרוּ
 לוֹ. לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ כִּי לֵךְ. לֵךְ אֵף לֵךְ. לֵךְ יִי הַמְּמַלְכָה:
 כִּי לֹא נִאֲהָה. כִּי לֹא יֵאָהָה:
 דָּגוּל בְּמִלּוּכָה. הַדוּר כְּהִלְכָה. וְתִיקוּ יִאֲמְרוּ לוֹ.
 לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ כִּי לֵךְ. לֵךְ אֵף לֵךְ. לֵךְ יִי הַמְּמַלְכָה:
 כִּי לֹא נִאֲהָה. כִּי לֹא יֵאָהָה:

¹³⁷) Zunz, Die gottesdienstlichen Vorträge der Juden, historisch entwickelt (Conférences synagogales des Juifs), Berlin 1832, p. 126, dit: «Ce n'est que depuis le 15e siècle environ, que les 4 dernières pièces (a) כִּי לֹא נִאֲהָה; (b) אֲדִיר הוּא:

זפאי במלוכה. חסין פהלקה. טפסריו יאמרו לו.
לה ולה. לה פי לה. לה אף לה. לה יי הממלכה:
פי לו נאה. פי לו יאה:

יחיד במלוכה. כביר פהלקה. למודיו יאמרו לו.
לה ולה. לה פי לה. לה אף לה. לה יי הממלכה:
פי לו נאה. פי לו יאה:

מרום במלוכה. גורא פהלקה. סביביו יאמרו לו.
לה ולה. לה פי לה. לה אף לה. לה יי הממלכה:
פי לו נאה. פי לו יאה:

עניו במלוכה. פודה פהלקה. צדיקיו יאמרו לו.
לה ולה. לה פי לה. לה אף לה. לה יי הממלכה:
פי לו נאה. פי לו יאה:

קדוש במלוכה. רחום פהלקה. שנאניו יאמרו לו.
לה ולה. לה פי לה. לה אף לה. לה יי הממלכה:
פי לו נאה. פי לו יאה:

תקיף במלוכה. תומך פהלקה. תמימיו יאמרו
לו. לה ולה. לה פי לה. לה אף לה. לה יי הממלכה:
פי לו נאה. פי לו יאה: